

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^e JAARGANG

WOENSDAG 2 SEPTEMBER 1936

No. 1079

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoeweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplootweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
DE ORDENING VAN DE WONINGMARKT door <i>Ch. Glasz</i> ..	620
Nieuwe olievondsten en exploitatie in Voor-Azië door <i>Dr. Wilhelm Mautner</i>	621
Goudproductie en wisselkoersen door <i>J. H. Huizinga</i> ..	623
Het probleem der voeding door <i>Dr. J. H. van Zanten</i> ..	624
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Raming van de Europeesche bietsuikerproductie in 1936/37 door <i>Dr. Gustav Mikusch</i>	626
AANTEKENINGEN:	
Handelspolitiek van Nederland	627
Nieuw indexcijfer van de kosten van levensonderhoud te Amsterdam	628
Statistische bepaling van de vraagcurve	630
De 17de publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut	630
ONTVANGEN BOEKEN	631
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	632—633
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	631, 643

ROTTERDAM, 31 AUGUSTUS.

Op economisch gebied hebben in den laatsten tijd de pogingen van producenten om internationaal tot samenwerking te komen, of een bestaande samenwerking voort te zetten, de aandacht getrokken. Vooral de belangen van Ned.-Indië zijn daarbij nauw betrokken. Op de tinmarkt heerscht in verband met de eischen van Siam nog altijd onzekerheid over een verlenging van de restrictie-overeenkomst, die einde van dit jaar afloopt. De Indische theeproducenten beraadslagen over het voorstel van het Internationaal Tea Committee tot verlenging van de restrictie-overeenkomst met 5 jaar. In de afgelopen week is het kinarapport in Indië verschenen, waarin de commissie voorstelt de wettelijke restrictiemaatregelen voor 10 jaar te verlengen. De rubberrestrictie geeft overigens nog steeds tot moeilijkheden aanleiding; in Juli is het exportquotum voor bevolkingsrubber weer vrij aanzienlijk overschreden.

Van belang voor Ned.-Indië zijn de berichten over een samenwerking tusschen de koffieproducenten van Brazilië en Columbia, welke de voorlooper zou kunnen zijn van een internationale koffierestrictie. Onlangs zijn ook weder geruchten opgedoken om een nieuwe internationale restrictie-overeenkomst voor suiker tot stand te brengen, daar in verschillende landen de productie sterk wordt uitgebreid.

In de Ver. Staten heeft het conflict tusschen de twee grootste koperproducenten over prijsverhoging of productie-uitbreiding de aandacht getrokken. De Kennecott Copper heeft besloten op 1 September tot uitbreiding van de productie over te gaan.

Ook op het gebied van de walvischvaart speelt zich een strijd af om restrictie (Noorwegen) of uitbreiding (Engeland), die er toe geleid heeft, dat de Noorsche bemanningen weigeren zee te kiezen. Ook Duitschland gaat zich thans op de walvischvangst toeleggen.

De kansen om op internationaal monetair gebied tot samenwerking te komen zijn iets gestegen door de verklaring van Roosevelt, dat hij na herkiezing als president, een internationale valuta-conferentie bijeen zal roepen. Overigens wordt op het oogenblik niet een sfeer geschapen om tot een gemeenschappelijke bespreking van de groote wereldproblemen te komen. Het tempo van den bewapeningswedloop wordt in bijna alle landen aanhoudend opgevoerd en de eene maatregel lokt de andere uit. Als echter de bewapening ook voorkomt uit economische motieven, dan is een regeling van de groote wereldproblemen tevens een positieve bijdrage tot den vrede.

De toenemende bewapening, die het herstel van de conjunctuur stimuleert, leidt evenals enkele misoogsten op agrarisch gebied tot prijsstijgingen, die zich in ons land nog slechts op agrarisch gebied openbaren. Eenerzijds moeten de producenten en handelaars in sommige levensmiddelen daardoor de prijzen voor den verbruiker verhoogen (hier en daar hebben reeds prijsverhogingen van brood, melk en vleesch plaatsgevonden), anderzijds worden steunbedragen voor enkele landbouwproducten (gerst en veldboonen) van overheidswege verlaagd.

DE ORDENING VAN DE WONINGMARKT.

Het is, alvorens over te gaan tot de verdere behandeling van het probleem van de ordening van de woningmarkt, in een vorig nummer van dit tijdschrift¹⁾ aangevangen met een samenvattende bespreking van eenige recente publicaties op dit gebied, noodzakelijk even stil te staan bij het gevaar van generaliseeren, dat hier bestaat. De vraag naar woonruimte alsmede het aanbod hiervan zijn plaatselijk zeer verschillend en al mogen wij niet van een plaatselijk bepaalde prijsvorming op de woningmarkt spreken — daarvoor is een te groote samenhang tusschen vraag en aanbod in de verschillende plaatsen aanwijsbaar — toch zijn de plaatselijke verschillen dermate groot, dat een generaliseerende beschouwing over de woningmarkt in het algemeen, geen andere dan theoretische waarde kan hebben. Nemen wij als voorbeeld het verschijnsel van het leegstaan van woningen, dan zien wij plaatselijke verschillen van grooten omvang. Zoo stonden tijdens de jongste jaarswisseling van het aantal woningen in Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage resp. 5½ pCt.²⁾, 7.1 pCt. en 7½ pCt. leeg. De overeenkomstige cijfers voor Utrecht, Groningen, Haarlem en Enschedé waren 4.9 pCt., 2.6 pCt., 4.5 pCt. en 1.5 pCt.

En niet alleen de huurprijzen en het leegstaan op de onderscheidene woningmarkten vertoonen groote verschillen, ook de woningtoestanden in de verschillende deelen van ons land loopen zeer uiteen. Wij zijn, omdat eenigszins omvangrijk statistisch materiaal slechts voor de drie grootste gemeenten beschikbaar is, gedwongen onze beschouwingen tot de toestanden op de woningmarkten dezer drie wooncentra te beperken. Dit brengt evenwel mede, dat hetgeen t.a.v. de toestanden op deze woningmarkten wordt betoogd, geenszins zonder meer geacht mag worden voor andere woningmarkten te gelden.

Wanneer men de eerste drie publicaties — t.w. Het Plan van de Arbeid, het Rapport Bakker Schut en het Rapport van de Commissie voor de goedkope woning, bestudeert, dan valt allereerst de beperkte doelstelling op. Deze zou men als volgt kunnen omschrijven: blijvende zorg voor een goede en billijke huisvesting der huurders. Voor zoover de behartiging van deze belangen zich tevens met de belangen van hen, die de woonruimte op de woningmarkt aanbieden (of bij de financiering van het woonapparaat betrokken zijn) verstaat, wordt zulks gaarne aanvaard, doch andere dan huurdersbelangen staan op het tweede plan. Wij lezen in het Rapport Bakker Schut (blz. 28): „Voor den woninggebruiker is het voorkomen van woninggebrek de allesbeheerschende factor. En dat belang heeft de Overheid m.i. allereerst te behartigen.” Terwijl wij op blz. 41 van zijn Rapport, waar hij betoogt dat van de „wet op het algemeen verbindend en onverbindend verklaren van ondernemersovereenkomsten” geen heil voor een ordening in het bouwbedrijf kan zijn te verwachten, lezen: „Maar buitendien — en dit lijkt mij de hoofdzaak — zou het bedenkelijk zijn om in een branche, waar het algemeen belang zulk een overwegende rol speelt, de leiding en het initiatief te laten aan de ondernemers, wier eigen belang dikwijls contrair is aan dat van degenen, voor wier belang de Overheid heeft op te komen³⁾, n.l. de groote massa van woninggebruikers, die het product der bouwondernemers consumeeren: de bewoners.”

Het is hier niet de plaats om over het geoorloofd

¹⁾ Zie E.-S.B. van 19 Augustus jl.

²⁾ Volgens het jongste jaarverslag van den Hoofdinpecteur van de Volkshuisvesting moet dit percentage voor Amsterdam ongeveer 7 zijn. Dit hangt samen met het verschil tusschen het aantal bij de — inmiddels opgeheven — Woningbeurs ingeschreven woningen en het aantal werkelijk leegstaande woningen, alsmede met een andere definitie van het begrip „woning”.

³⁾ Cursiveering van ons.

zijn van een dergelijk uitgangspunt te discussieeren. Wij moeten volstaan met het volgende: Tenslotte beoogen alle ordeningspogingen een betere aanpassing van het aanbod van woonruimte aan de vraag hiernaar, dan tot nu toe werd bereikt. Het doel is een beter *evenwicht* tusschen de wenschen van de vraag en de mogelijkheden van het aanbod te bereiken. Dit evenwicht vindt zijn quantitative uitdrukking in evenwichtsprijzen. „Ons aller doel is de evenwichtsprijs, d.w.z. een prijs, die in het samenstel van interdependenten prijzen, zijn taak als leidraad voor productie en consumptie kan vervullen, te benaderen; onder sommige omstandigheden kan dit het beste geschieden door een op vrije concurrentie steunende prijsvorming, onder andere omstandigheden door een geregelde of een gezamenlijk beheerschte prijsvorming”¹⁾.

Dat het streven naar deze evenwichtsprijzen op de woningmarkt niet het doel is van hen, die het belang van één der marktpartijen op de woningmarkt, n.l. dat der huurders, als het eenige door de Overheid te behartigen belang voorstellen, behoeft geen nader betoog. De maatregelen, die in de bovengenoemde drie rapporten t.a.v. de woningmarkt worden gepropageerd mogen dan ook naar wij meenen niet geacht worden de ordening van de woningmarkt, in den boven bedoelden zin van het streven naar evenwichtshuurprijzen, te beoogen.

Naast deze beperkte visie op de vraagstukken der woningmarkt valt t.a.v. de drie genoemde publicaties op, dat als geneesmiddel voor de „ontreding van de woningmarkt” (zooals het Rapport van de Commissie voor de goedkope woning het uitdrukt) vrijwel uitsluitend aandacht wordt besteed aan een betere meer geordende woningproductie. De eisch tot ordening van de woningvoorraad wordt niet gesteld. Dit verwondert ons. Wat immers is, rekening houdende met de beperkte visie, waarvan wij zoo juist spraken, het doel der rapporteurs? Een betere aanpassing van het aanbod van woonruimte aan de behoefte; deze behoefte wordt voor een zeker tijdvak geschat. Om nu aan deze toekomstige behoefte te voldoen zal een bepaald aanbod noodig zijn, dit aanbod moet men zich gesplitst denken in:

1. de woningvoorraad (verminderd met de buiten gebruik te stellen perceelen);
2. wat hieraan wordt toegevoegd door woningbouw.

Opmerkelijk is, dat de aandacht van de drie publicaties, waarover wij thans spreken, nagenoeg uitsluitend is gewijd aan den tweeden factor van het aanbod, n.l. de toevoeging door de productie. Dit is naar onze meening een gevolg van een verkeerd inzicht, dat men in de beteekenis van den woningvoorraad voor het toekomstig woningaanbod heeft. Men ziet deze voorraad als iets dat vaststaat. Dit is natuurlijk in zooverre juist, dat men wel vrij nauwkeurig kan vaststellen, welke perceelen van den woningvoorraad deel zullen uitmaken van het toekomstig aanbod. Maar dat is dan ook het eenige wat met zekerheid omtrent dit toekomstig aanbod, voortkomende uit een bestaande woningvoorraad, is vast te stellen, het aantal woningen. Geenszins evenwel, welke prijzen voor deze woningen in de toekomst zullen gelden en welke verschuivingen zich in hun onderlinge waardeverhoudingen zullen voordoen. Wij hebben hier te doen met een levende, aan sterke veranderingen onderhevige, factor van het aanbod, onder meer beïnvloed wordende door de zich wijzigende aard van de vraag naar woningen, alsmede door de veranderingen in de koopkracht der huurders. Ten aanzien van den omvang van het toekomstig aanbod uit hoofde van een bestaande woningvoorraad moge een

¹⁾ Prof. Mr. F. de Vries, „Regeling of Vrijheid”, diërede 1935. Jaarb. der Ned. Vereen. voor Hooger Handelsonderwijs 1934—1935 blz. 117.

redelijke zekerheid bestaan, geenszins brengt dit mede, dat hiermede ook bekend is *onder welke verhoudingen* dit aanbod door de woningmarkt in de toekomst zal worden opgenomen.

Wie zich dus op het standpunt stelt, dat het huurdersbelang medebrengt, dat wij in de toekomst tot een meer geordende woningmarkt komen, zal niet kunnen volstaan met een ordening van de productie van woningen te propageeren; hij zal daarnaast steeds zijn aandacht hebben te besteden aan de veranderingen, die in den woningvoorraad gaande zijn, die aan zijn doel dienstbaar kunnen zijn, of wel dit kunnen tegenwerken, terwijl een ingrijpen in de verhoudingen van dezen woningvoorraad, indien gewenscht, door hem zal moeten worden bepleit.

De hier gemaakte fout — voor zoover het betreft het Rapport van de Commissie voor de goedkope woning en het Rapport Bakker Schut, schuilt naar onze meening deze fout reeds in een te eng gestelde opdracht — is begrijpelijk. Men heeft waargenomen de onevenwichtigheid van de woningmarkt; dat woningtekort na luttele jaren gevolgd werd door woningovervloed en dat schaarschte in de eene categorie woningen naast overvloed in de andere categorie voorkwam. Daarnaast zag men het zeer onregelmatig karakter van den woningbouw, meermalen bovendien zich richtende naar woningcategorieën waar geen behoefte was en niet produceerende, waar behoefte viel vast te stellen. Terecht is tusschen deze verschijnselen verband gezocht, doch zooals wij reeds zagen werd daarmede aan de betekenis van den, aan wijzigingen in de structuur onderhevige, woningvoorraad voor het woningaanbod voorbij gezien. En dat deze betekenis zeer groot is bij goederen van langen gebruiksduur, waar de omvang van den voorraad verre die van hetgeen in enkele jaren door de productie hieraan kan worden toegevoegd, overtreft, behoeft nauwelijks betoog.

De vraag, welke zich naar aanleiding van bovenstaande critiek onmiddellijk aan ons opdringt is, welke ontwikkeling in den woningvoorraad *thans* valt waar te nemen, waarmede wij moeten rekening houden, wanneer wij ons een voorstelling trachten te vormen van het ingrijpen dat in de verhoudingen der woningmarkt eventueel noodig zou zijn. Aan deze zeer actueele kwestie zullen wij in ons volgend artikel aandacht wijden.

Bezien wij *thans* de voorstellen der drie hierboven genoemde rapporten, waarvan wij een resumé in het nummer van 19 Augustus gaven, nader, dan dienen wij ons allereerst te realiseeren, dat het indirect ingrijpen in de verhoudingen van de woningmarkt door de Overheid reeds een groote omvang heeft aangegenomen. Wij noemen de bouwverordeningen, de uitbreidingsplannen, de onteigening in het belang der volkshuisvesting alsmede de Gemeentelijke grondbedrijven. In de tweede plaats is de rol die de Rijks- en Gemeentelijke overheden als financiers van de woningbouw zijn gaan spelen, een factor van groote betekenis op de woningmarkt geworden.

Een groot deel der Overheidstaak is hier Gemeentetaak en wat schijnt nu logischer dan het voorstel, zooals dit in de bovengenoemde drie rapporten gedaan wordt¹⁾ om nu ook de Gemeente de bevoegdheid te geven eventueel de bouw van woningen te kunnen beperken? Toch rijzen, naar wij meenen, hiertegen ernstige bezwaren. Want afgezien nog van de zeer praktische overweging, dat dergelijke maatregelen toch bezwaarlijk kunnen worden overgelaten aan de Gemeenten, die meermalen door hare grondbedrijven,

¹⁾ Uit het Plan van de Arbeid blijkt niet nadrukkelijk dat men deze bevoegdheid aan de Gemeente wil zien toegerekend. Het kan evenwel, behalve uit de strekking van het betoog, afgeleid worden uit de zinsnede op blz. 230 „aan de Gemeente valt bij de voor te stellen organisatie een belangrijke taak toe.”

eigen woningbezit, garantie voor woningbouwvereenigingen en last not least de erfpachtsfinanciering ten nauwste bij de woningmarkt geïnteresseerd zijn, moet toch worden ingezien, dat wij hier te doen hebben met grootendeels supra-gemeentelijke belangen. Wanneer de minst gesitueerden in een gemeente onvoldoende gehuisvest zijn, bestaat alle aanleiding, dat de Gemeente uit sociale overwegingen de zorg voor hun huisvesting ten deele op zich neemt. Doch wanneer een teveel aan woningen in een bepaalde huurklasse dreigt te ontstaan zijn hier in de eerste plaats *andere* dan Gemeentelijke belangen bij betrokken en wel die der woningeigenaren en der hypothecaire geldgevers, voor wier belangen de Gemeente niet in de eerste plaats behoefte op te komen en die bovendien in vele gevallen niet gevestigd zijn binnen de Gemeente waar de onroerende goederen, waarbij zij betrokken zijn, zich bevinden.

Stelt men zich op het standpunt, dat in het algemeen belang een zekere regeling van de productie van onroerende goederen alsmede van het crediet dat deze productie financiert, niet kan worden ontbeerd, dan vermag de Gemeente hier niet de helpende hand te bieden. Ook de omstandigheid, dat het credietwezen, dat de financiering van vaste goederen dient, in het economisch bestel een plaats inneemt, die voor de beïnvloeding van de conjunctuur strategisch uiterst belangrijk is en dat dit credietwezen een bron van zeer groote onevenwichtigheid in het economisch bestaan kan zijn, indien het zijn taak geheel zonder hooger leiding vervult, geeft steun aan deze opvatting. Wie zou deze leidende taak aan de Gemeente willen opdragen?

Aan voorstellen, zooals in het Plan van de Arbeid en in het Rapport van de Commissie voor de goedkope woning gedaan, om de onteigening van gronden bestemd voor bouwdoeleinden in de toekomst te doen geschieden tegen de waarde, welke deze gronden bezaten als grond voor land- of tuinbouw, kan schouderophalend worden voorbijgegaan.

Dergelijke voorstellen verraden een zoo groot gemis aan inzicht in het wezen van de prijsvorming van peripherieterreinen, dat het niet loonend is hierop nader in te gaan. Dat wederom in deze beide rapporten de principieele fout gemaakt wordt, de winzucht der speculanten te beschouwen als een voorname oorzaak van de duurte der peripherieterreinen, is, na de afdoende weerlegging die door vooraanstaande economen¹⁾ van deze dwaalleer is gegeven, wel zeer teleurstellend.

Na deze critische opmerkingen over het Plan van de Arbeid, het Rapport Bakker Schut en het Rapport voor de Commissie voor de goedkope woning zullen wij in het volgend artikel het vraagstuk van de ordening van de woningmarkt nog van enkele zijden belichten, waarbij dan tevens het jaarverslag van den Hoofdinspecteur voor de Volkshuisvesting ter sprake zal komen.

CH. GLASZ.

¹⁾ Eenige litteratuur over dit onderwerp werd door ons genoemd op blz. 68 noot, van de 15e publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut: Hypotheekbanken en Woningmarkt in Nederland.

NIEUWE OLIEVONDSTEN EN EXPLOITATIE IN VOOR-AZIË.

Het orgaan, waarvan de bij de Iraq Petroleum Co. belanghebbende concerns gebruik maakten voor het verkrijgen der meerderheid van de aandelen der Mosul Oil Fields, Ltd., was, zooals gezegd, de *Petroleum Concessions, Ltd.*, die op 12 Oct. 1935 werd opgericht als een Engelsche „private company” en waarvan de meermalen gewijzigde Raad van Beheer in zijn laatste samenstelling deed zien, dat de maatschappij door dezelfde ondernemingen wordt beheerscht als de Iraq Petroleum Co., Ltd. Dat het doel

der maatschappij, — het verkrijgen van concessies *buiten* Irak — het overnemen van de participatie der Agip in de Mosul Oil Fields slechts formeel in den weg behoefde te staan en niet moeilijk met dezen stap in overeenstemming kon worden gebracht, werd eveneens reeds aangegeven. Eerst vlak voor deze overname werd vernomen, dat de maatschappij de jaren geleden verleende, maar rustende concessie der Anglo-Iranian op het *Qatar-schiereiland*, ten Oosten der Bahrein-eilanden, zou overnemen. Ook zou een optie op een deel van het schiereiland Oman, op de maatschappij overgaan. De met een kapitaal van slechts 100.000 aandelen à £1.— opgerichte Petroleum Concessions, Ltd. had, hoewel volgens de laatste gegevens slechts twee aandelen uitgegeven waren, een dochtermaatschappij, de Petroleum Concessions (Syria) Ltd. opgericht. Het heet, dat deze beoogt concessies aan de Oostkust der Middellandse Zee, o.a. in *Palestina, Transjordanie en Syrië* te verkrijgen. Ook hier bezit de Anglo-Iranian rechten, die op deze maatschappij zouden overgaan.

Tegenover deze feiten en bedoelingen staat echter, zelfs wanneer men van den aankoop der Italiaansche Mosul Oil Fields aandelen afziet, ook reeds een daad. De maatschappij heeft nl. van Koning Ibn Saoud een concessie op een 100 km breede strook langs de *Westkust van Arabië* (aan de Roode Zee) verkregen. Aan de Oostkust van zijn rijk, in het gebied El Haza aan de Perzische Golf, heeft de beheerscher van Arabië echter reeds eenigen tijd terug een concessie verleend aan de *Standard Oil of California*, die daar in enkele maanden reeds twee succesrijke boringen heeft verricht. Zij zijn vooral daarom van beteekenis, omdat hierdoor bewezen werd, dat de petroleumzone van Irak en Iran zich op den zuidelijken oever der Perzische Golf over de voor de kust van Arabië liggende Bahrein-eilanden heen, voortzet. De nieuwe olie zal worden verwerkt door de groote raffinaderij, die de Standard Oil of California op één van de Bahrein-eilanden heeft opgericht en die binnenkort in bedrijf komt.

Door haar activiteit op de *Bahrein-eilanden* heeft de Californische Standard Oil bewezen, dat zelfs in dezen tijd, waarin de petroleumschaten der wereld zoo goed als geheel onder de groote olie-concerns verdeeld schenen te zijn, de een of andere later komende nog gelegenheid voor exploratie en boorwerkzaamheden kan vinden. De Standard Oil of California, één der „big four” Standard Oil Maatschappijen, heeft, nadat eenige jaren geleden fusie-onderhandelingen met de vroegere moedermaatschappij, de Standard Oil Co. (New Jersey), om niet bekend geworden redenen waren afgesprongen, een zeer groote activiteit in het buitenland — o.a. Nederlandsch-Indië — ontplooid. Daarbij schijnt een der drijvende krachten Mr. Moffett, de vroegere vice-president der New Jersey maatschappij, te zijn, die na een conflict met president Walter Clark Teagle, deze maatschappij verliet en over een omweg van belangrijke staatsbetrekkingen, bij de Californische maatschappij een nieuw arbeidsveld vond.

Deze had haar aandacht gevestigd op de Bahrein-eilanden die onder — door Iran betwist — Britsch gezag staan. Op het grootste van deze eilanden werd in Mei 1931 met het werk begonnen en in Juni 1932 werd de eerste olie gevonden. Thans zijn ongeveer twee dozijn produceerende bronnen aangeboord. De eenigszins beperkte winning heeft in het eerste halfjaar 1936 ca. 1,8 miljoen vaten bedragen, of bijna de helft meer dan in het heele jaar 1935 (1,26 miljoen vaten). Dat moge naar internationale maatstaven gerekend, nog niet veel zijn, het is toch altijd meer dan de productie van Polen. De vergroting der productie zal wel afhangen van de voltooiing der raffinaderij. Deze was ontworpen voor een capaciteit van 10.000 vaten per dag, terwijl met een uitbreiding tot 20.000 vaten rekening was gehouden. Van deze mogelijkheid zal waarschijnlijk reeds in de naaste toekomst gebruik

gemaakt worden en tot versnelde uitvoering dezer plannen heeft het conflict, waarin de California Mij. wegens den afzet van haar olie en de daarvan te vervaardigen producten met de groote concerns geraakte, niet weinig bijgedragen.

Deze zagen in de Bahrein-olie — het beperkte absorptievermogen der voor den afzet in aanmerking komende markten in oogenschouw genomen — een onaangename concurrente. Door onderhandelingen trachtten de Koninklijke-Shell, Anglo-Iranian en Standard Oil Co. (New Jersey), de Standard Oil of California te bewegen hun de olie te verkoopen, waarna zij die te gelde zouden maken op een wijze, die hun markten het minst beïnvloeden zou, evenals zij eenige jaren geleden met de Russische olie-overschotten wilden doen. De onderhandelingen leidden niet tot een resultaat; de Standard Oil Co. of California scheen de voorkeur te geven aan volledige onafhankelijkheid en begon met het bouwen der raffinaderij.

Tot den versnelden afbouw van de raffinaderij ging de maatschappij echter eerst over, nadat een voor de internationale petroleumindustrie belangwekkende overeenkomst met The Texas Corp. tot stand gekomen was. Deze maatschappij, de grootste „onafhankelijke” petroleum-maatschappij van Amerika, die in bijna alle landen van de wereld verkoopt, zal de producten van de raffinaderij afnemen en verkoopen. Daarom is men begonnen met de oprichting van een California Texas Co., Ltd., waarin de Standard Oil of California en de Texas Corp. elk voor de helft participeren. Hoe de samenwerking formeel zal geschieden, of de nieuwe maatschappij soms de aandelen der Bahrein Petroleum Co., — de op de Bahrein-eilanden werkende dochter der Standard Oil of California, — en de aandelen der buitenlandsche dochtermaatschappijen der Texas Corp., voor zoover die daarvoor in aanmerking komen, zal overnemen, of tegen uitreiking van eigen aandelen de bezittingen der dochtermaatschappijen der Standard Oil Co. of California en Texas Corp. aan zich trekken zal, staat nog niet vast.

Het zij terloops opgemerkt, dat deze transactie, waardoor een maatschappij, die in Azië een productiebasis en een raffinaderij heeft, samenwerkt met een maatschappij, die in Azië alleen over een verkoopsorganisatie beschikt, een voorbeeld had, dat deugdelijk gebleken is: de Standard Oil Co. (New Jersey) combineerde enkele jaren geleden haar productie- en raffinagebedrijf met de verkoopsorganisatie der Socony Vacuum Oil. De bediening van afzetgebieden uit, wat vracht betreft, gunstig gelegen velden, werd daardoor mogelijk, en in het geval der California-Texas Co. zal het wel hetzelfde zijn. Natuurlijk is het mogelijk — en zelfs waarschijnlijk — dat, zooals reeds vermeld werd, de raffinaderij niet alleen de Bahrein-olie, maar ook de door de Californian Arabian Oil Co. gewonnen Arabische olie zal verwerken.

Het schijnt dat ook Engelsche kringen moeite hebben gedaan voor de concessie van laatstgenoemde maatschappij, — die Ibn Saoud de California Co. indertijd, toen hij, tijdens zijn veldtocht tegen den Imam van Jemen, geld goed gebruiken kon, tegen betaling van een groote som gelds moet hebben toegezegd — doch zonder resultaat. Ibn Saoud moet overigens wel slim genoeg geweest zijn om bij de definitieve verleening der concessie de zaak in een voor hem voordeliger vorm te gieten, dan de Standard Oil Co. had vermoed.

Volledigheidshalve zij nog opgemerkt, dat een onlangs door de Standard Oil of California opgerichte Ceylon Petroleum Co., Ltd. vermoedelijk ook in de nieuwe California-Texas Co. zal opgaan.

Aan gegadigden voor de *Arabische olie* heeft het overigens de laatste jaren niet ontbroken, zooals bijv. de Anglo-Iranian, die reeds jaren geleden, nog vóór de Standard Oil Co. of California zich voor Aziatische olie was gaan interesseeren, op de Bahrein-eilanden naar olie had gezocht, maar, toen de onder-

zoekingen vruchteloos bleven, verder geen moeite voor een concessie deed.

Daarentegen heeft zij tezamen met de Gulf Oil Corp. — d.i. de tot het concern van den vroegeren Amerikaanschen minister van financiën Mellon behorende groote olie-maatschappij en de op één na grootste „onafhankelijke” der Vereenigde Staten — reeds eenige jaren terug de *Kuwait Oil Co., Ltd.* opgericht, om in het vorstendom Kuwait de eventueel aanwezige oliegebieden te explooreeren en te exploiteeren. The *Hedjas Development Corp.* en *The Saudi Arabian Syndicate, Ltd.*, zijn twee kleinere ondernemingen, die van de Engelsche belangstelling voor de Arabische olie getuigen, evenals de *Affiliated Oil-fields, Ltd.*, die aan het Noordelijke einde der Roode Zee, tegenover de Egyptische Hurgadavelden, te Towila boringen verrichtte, maar deze heeft gestaakt.

Over de grootste petroleumproducente van Voor-Azië, de *Anglo-Iranian Oil Co.*, behoeven wij in dit verband, daar het immers vóór alles ging om de bezitsveranderingen en om de nieuwe olievondsten in het nabije en verdere Oosten, niet te spreken. Haar verhouding tot de regeering van Iran, na de bekende plotselinge intrekking der concessie, heeft zich nadat deze onder voorwaarden was vernieuwd, die het land nieuwe groote voordeelen verzekerden, maar door de maatschappij nog konden worden gedragen, bevredigend ontwikkeld. Hetzelfde is het geval met de productie. Zoo heeft de maatschappij tot verdere uitbreiding harer raffinaderij te Abadan besloten, zoodat in Perzië het grootste raffinagecentrum van één enkele onderneming, vermoedelijk nóg grooter dan dat van de Koninklijke Shell op Curaçao, zal ontstaan. De concentratie der verwerking in Perzië, en niet, waaraan men vroeger dacht, in Groot-Brittannië — daar zijn na den oorlog groote installaties gebouwd, die tegenwoordig evenwel niet op volle capaciteit werken, maar misschien zullen worden gemoderniseerd, — is ook interessant uit een oogpunt van petroleumpolitiek. Heeft Engeland deze beslissing wellicht genomen onder den invloed der bedreiging van het eilandrijk door vliegeraanvallen en is de regeering daarbij van de opvatting uitgegaan, dat de olie- of olieproductenaanvoer over zee toch altijd nog veiliger is dan de voorziening van eindproducten afhankelijk te maken van het afweren van vliegeraanvallen?

Eén ding staat wel vast: bij de productie- en werkingspolitiek der groote maatschappijen en speciaal ook bij de exploitatie van verdere oliegebieden in andere deelen der Oude en Nieuwe Wereld, spelen tegenwoordig meer dan ooit de inzichten op militair en marinegebied een voornamelijk rol. Zulks niet alleen in den zin, dat petroleum voor leger en zee- en luchtvloot even onontbeerlijk is, maar ook in den zin, dat de verzekering van den aanvoer uit gebieden om welker bezit economische en diplomatieke strijd gevoerd werd, de groote mogendheden voor nieuwe problemen stelt. Ook bij de ontsluiting van oude en nieuwe Aziatische oliegebieden zal men daarmede rekening moeten houden.

DR. WILHELM MAUTNER.

GOUDPRODUCTIE EN WISSELKOERSEN.

Salome danste alleen. Had zij in het Ginger Rogers-Fred Astaire tijdperk geleefd, dan had zij zich ongetwijfeld voor haar beroemde sluierdans Midas tot partner uitverkoren, Midas de sluierdanser par excellence, Midas de almachtige, het onbegrepen mysterie van alle tijden. Men ziet de filmadvertenties al voor zich. Hoe zeer deze figuur nog immer met een waas van geheimzinnige macht is omgeven, blijkt in den laatsten tijd weer duidelijk uit de vele verschillende meeningen betreffende het verband tusschen het groeiend goud-aanbod op de Londensche markt en den koers van het Pond. Volgens sommigen zal dit goud-

aanbod door een daling van den goudprijs tot een stijging van den Pondenkoers moeten voeren. De redeneering, waarop deze conclusie wordt gebaseerd, is heel eenvoudig. Daalt de goudprijs in Londen, zegt men, terwijl hij in Guldens en Francs gelijk blijft, dan beteekent dit dat het Pond meer goud waard wordt dan de Gulden en de Franc, m.a.w. dat de koers van het Pond stijgt.

De fout in deze redeneering is niet moeilijk te vinden. Zij spruit voort uit de verwarring van den goudprijs in een land met een papiergeldregime met dien in een land met een gouden munteenheid. Wat beteekent nl. een daling van den goudprijs in een land met een op goud gestabiliseerde munteenheid? Niets anders dan dat de autoriteiten in dat land besluiten het goudgehalte van haar munteenheid te verhoogden. Als De Nederlandsche Bank morgen den goudprijs met 25 pCt. zou verlagen, wil dat immers alleen zeggen, dat men voortaan door een biljet van f 10 ter verzilvering aan te bieden 25 pCt. meer goud uitbetaald krijgt dan voorheen? Waar nu de wisselkoers tusschen twee goudvaluta's bepaald wordt door de verhouding tusschen het goudgehalte van de twee munteenheden, is het duidelijk, dat in dit geval de koers van den Gulden met 25 pCt. zou moeten stijgen. Precies hetzelfde gebeurde in omgekeerde richting, toen de Vereenigde Staten voor eenige jaren den goudprijs met 40 pCt. verhoogden.

Beteekent dit nu, dat een daling van den goudprijs uitgedrukt in een papieren Pond een stijging van den Pondenkoers teweeg moet brengen? Geenszins. Een dergelijke prijsdaling heeft immers niets uitstaande met een verhooging van het goudgehalte van het Pond en, zooals wij al zagen, beïnvloedt een prijsdaling van het goud den wisselkoers alleen, voor zoover hij een verandering van den gewichtsinhoud van de munteenheid met zich mee brengt. Daarvan is bij een papieren munteenheid natuurlijk geen sprake, zoodat, tenzij men het marktartikel goud een grotere macht over den wisselkoers wil toeschrijven dan rubber, suiker of haarnetjes, niet de minste reden bestaat om aan te nemen, dat een groeiend goudaanbod op de Londensche markt den Pondenkoers op eenigerlei wijze zal kunnen beïnvloeden.

Om deze negatieve stelling op positieve gronden te steunen verdient het aanbeveling even na te gaan wat er eigenlijk op de goudmarkt gebeurt. Neem eerst het geval van een op goud gestabiliseerde wereld en veronderstel, dat op een gegeven oogenblik, voordat een vermeerderd aanbod van nieuw goud op de Londensche markt komt, de Dollar tengevolge van een verslechtering van de Amerikaanse betalingsbalans naar het gouduitvoerpunt loopt. Arbitrageurs zullen dan goud bij de Federal Reserve koopen en dit met winst aan de Bank of England verkoopen. Waarom? Enkel en alleen omdat de Dollarprijs van goud in Londen (en van alle andere goederen met een wereldmarkt) stijgt boven den Dollarprijs van goud en andere artikelen in New-York. Laat nu een partij nieuw goud op de Londensche markt ten verkoop worden aangeboden. Hoe zal deze vermeerdering van het goudaanbod de wisselkoers beïnvloeden? Om deze vraag te beantwoorden moet men vanzelfsprekend twee dingen weten; waar het goud vandaan komt en waar het naar toe gaat. Dit laatste is uiteraard een kwestie van prijs. Het behoeft geen toelichting, dat deze prijs tusschen den goudinkoop- en goudafgifteprijs van de Bank of England moet liggen. Minder dan den goudinkoopsprijs zullen de producenten er nooit voor hoeven te nemen en meer dan den goudafgifteprijs zullen de goudkopers er nooit voor willen geven. Staat nu de Dollar zwak tegenover het Pond, dan is het duidelijk, dat Amerika voor het nieuwe goud niet aan bod zal komen. Een zwakke stand van den Dollar beteekent immers, dat Amerikaansch goud zelfs op den ondersten limietprijs voor het nieuwe goud, de inkoopsprijs van de Bank of England, nog met winst naar Engeland kan worden

uitgevoerd. Hieruit volgt, dat de prijs van het nieuwe goud tot beneden den inkoopsprijs van de Bank of England zou moeten dalen, voordat Amerika in de markt zou kunnen komen, hetgeen ondenkbaar is. Welke landen zullen dan wel aan bod kunnen komen? Die landen natuurlijk, wier wisselkoers sterk tegenover het Pond staat. Staat bijv. de Franc op het goudinvoerpunt, dan beteekent dit, dat de Fransche arbitrageurs den prijs van het nieuwe goud tot op den goudafgifteprijs van de Bank of England zullen kunnen opbieden en het nog met winst aan de Banque de France verkoopen. Zoo blijkt, dat het aanbod van nieuw goud in Londen steeds zal worden opgenomen door die landen, wier valuta's het sterkst tegenover het Pond staan, en vice versa, dat het nieuwe goud door Engeland zelf zal worden opgenomen, wanneer het Pond sterk tegenover de buitenlandsche valuta's staat.

De vraag, hoe het nieuwe goudaanbod den wisselkoers zal beïnvloeden, laat zich nu makkelijk oplossen. Is het Engelsch geproduceerd goud, dan zal het den koers van het Pond naar boven beïnvloeden als het Pond zwak staat en het goud dientengevolge naar het buitenland wordt verkocht en het zal dit op precies dezelfde wijze doen als elke andere Engelsche extra-export. Is het daarentegen buitenlandsch goud, dan zal het den koers van het Pond even weinig beïnvloeden als elke andere doorvoer.

Blijft nu nog de vraag, of dit verband tusschen goudaanbod en wisselkoersen in eenig essentieel opzicht anders wordt als het Pond niet meer op goud is gebaseerd. Veronderstel, dat op een gegeven oogenblik de koers van Londen op Parijs stabiel is. De sterlingprijs van goud op de Londensche markt zal dan tusschen den goudinkoeps- en goudafgifteprijs van de Banque de France moeten liggen, omgerekend tegen den geldenden Franckoers. Immers, als de sterlingprijs van goud in Londen op den geldenden Franckoers hooger zou zijn dan de goudafgifteprijs van de Banque de France, zouden Fransche arbitrageurs onmiddellijk Fransch goud in Londen te koop aanbieden, terwijl zij als de sterlingprijs op den geldenden Franckoers lager zou zijn dan de inkoopsprijs van de Banque de France, goud van Londen naar Parijs zouden verkoopen. Hieruit volgt, dat elke verandering in den Franckoers bij gelijkblijvende inkoop- en afgifteprijzen van de Banque de France een verandering van den Londenschen goudprijs met zich mee moet brengen. Daalt het Pond ten opzichte van den Franc, dan stijgt de goudprijs en vice versa. Het is volkomen natuurlijk. Net zooals elk ander wereldartikel, is de prijs van goud uitgedrukt in een papieren munteenheid direct afhankelijk van de buitenlandsche waardeering dezer munteenheid. Net zooals de rubberprijs in Londen moet stijgen als het Pond daalt, moet ook goud onder deze omstandigheden in prijs stijgen.

Evenmin als men echter de zaak om mag draaien door te zeggen, dat een daling van den rubberprijs dan ook een stijging van het Pond tengevolge moet hebben, kan men volhouden, dat een daling van den Londenschen goudprijs den koers van het Pond omhoog zal drukken. Wat in dit geval gebeurt, is eenvoudig, dat Fransche arbitrageurs onmiddellijk van het door een zoodanige daling ontstane écart tusschen den goudinkoopsprijs van de Banque de France en den sterlingprijs omgerekend tegen den Franckoers voordeel zullen trekken door goud in Londen te koop en aan de Banque de France te verkoopen. In feite zal natuurlijk het nieuwe goud in Londen nooit beneden den inkoopsprijs van de Banque de France worden aangeboden. Een dergelijke aanbieding zou alleen mogelijk zijn onder de veronderstelling, dat de goudproducenten philanthropen of idioten zijn of beide. Zoo zien wij, dat een vermeerderd goudaanbod op de Londensche markt niet alleen geen directen invloed op den wisselkoers kan uitoefenen, maar bovendien ook den goudprijs zelf alleen kan beïnvloe-

den, wanneer deze omgerekend tegen den geldenden Franckoers boven den goudinkoopsprijs van de Banque de France ligt. Tenslotte zal het nu ook duidelijk zijn geworden, dat voor zoover een vermeerderd goudaanbod den wisselkoers indirect beïnvloedt, het dit op precies dezelfde wijze doet als onder een goudvalutaregime. Dat wil zeggen, het nieuwe goudaanbod zal den koers van het Pond alleen kunnen sterken of verzwakken voor zoover het in den credit- of debetkant van de handelsbalans opgenomen wordt.

J. H. HUIZINGA.

HET PROBLEEM DER VOEDING.

Het onmiskenbare feit, dat een groot deel van de verschillende volken der aarde onvoldoende wordt gevoed, heeft den laatsten tijd de aandacht gehad van de „assemblée” van den Volkenbond, die in haar zitting van September 1935 op verzoek van twaalf delegaties na een driedaagsch debat in de tweede commissie, waaraan twintig delegaties hebben deelgenomen, een uitvoerige resolutie heeft gevoteerd, waarbij de „conseil” werd uitgenoodigd den toestand te onderzoeken en een „comité mixte” in te stellen, dat haar een rapport zou uitbrengen over het vraagstuk der voeding uit hygiënisch en uit economisch oogpunt.

Dit „Comité mixte pour le problème de l'alimentation” kwam reeds spoedig tot stand; het bestaat, onder presidium van lord Astor, uit een 20-tal landbouwkundige, economische en hygiënische deskundigen uit evenveel landen.¹⁾ Het heeft de uitvoering van de opdracht zoo breed mogelijk opgezet en is bezig de geheele wereldvoeding te onderzoeken en voorstellen uit te werken om tot verbetering daarvan te geraken, waarmede het dus een vraagstuk van ontzagelijken omvang heeft geëntameerd. Het is zich hiervan ook wel terdege bewust, getuige het feit, dat het in een zoo korten tijd geen eindrapport gereed heeft kunnen krijgen, doch, nu de „assemblée” voor haar eerstvolgende zitting reeds voorstellen verlangde, is begonnen met een voorloopig rapport, dat later door een definitief wordt gevolgd.

Uit dit onlangs verschenen rapport²⁾ blijkt, dat het door de „assemblée” gewenschte onderzoek heeft bestaan 1e. in de vaststelling van physiologische grondslagen voor de voeding door een daartoe door het „Comité d'hygiène” ingestelde deskundigencommissie³⁾, welker rapport in het tweede deel is opgenomen; en 2e. in een documentatie, van de verschillende regeeringen verkregen omtrent de maatregelen, in hun land getroffen ter verbetering der voeding, welke zijn opgenomen in het derde deel, dat nog moet verschijnen⁴⁾ en een door het Internationaal Landbouwinstituut te Rome samengestelde statistiek van productie, consumptie en prijzen van voedingsmiddelen, op te nemen in het vierde deel.

Het eerste deel, het eigenlijke rapport, behandelt, overeenkomstig de opdracht, de twee zijden van het vraagstuk, de hygiënische en de economische, thans echter in hoofdzaak de eerstgenoemde, terwijl de tweede vooral voor het eindrapport gereserveerd is.

¹⁾ Nederland is in het comité vertegenwoordigd door den heer *Stevens*, landbouwinspecteur en chef van den informatiedienst van het Departement van Landbouw, terwijl ook de heer *Van Rijn* te Rome als vertegenwoordiger van het Internationaal Landbouwinstituut er zitting in heeft.

²⁾ Société des Nations. Le problème de l'alimentation. Vol. I. Rapport préliminaire du comité mixte pour le problème de l'alimentation. Vol. II. R. sur les bases physiologiques de l'alimentations 1936. II B. 3 en 4 der Serie publicaties van den Volkenbond.

³⁾ Deze commissie bestaat uit 15 leden, meest hoogleraren in de physiologie of de hygiëne en enkele chefs van hygiënische of voedingsdiensten; geen Nederlander. Voorzitter is prof. *Mellanby*.

⁴⁾ Verscheen juist na het schrijven van dit stuk (Vol. III. L'alimentation dans divers pays, 1936. II, B. 5 der serie).

Bepaald opvallend is het daarbij, hoezeer het vraagstuk van karakter is veranderd. Hield vroeger de vraag, of er voor de toenemende bevolking wel voldoende voedsel aanwezig was, de economen het meest bezig, thans is dat geen vraag meer. Zonder voorbehoud wordt aangenomen, dat er voor iedereen genoeg kan worden geproduceerd. Wat alleen te beantwoorden is, zijn de volgende vragen: 1e. wat de beste wijze van voeding is, en 2e. hoe aan iedereen die voedingswijze te verzekeren is zoodanig, dat zij uit het inkomen betaald kan worden; welke wijzigingen in productie en distributie daarvoor noodig zijn en hoe deze zijn te bereiken.

Wat het eerste punt betreft heeft de genoemde deskundigencommissie in haar van 25 tot 29 November 1935 te Londen en van 4—8 Juni 1936 te Genève gehouden zittingen voor een aantal gevallen (als basis den volwassen man in gematigd klimaat onder gewone omstandigheden, geen spierkracht uitoefenende, en verder denzelfden bij lichten, middelmatigen, intensen en zeer intensen arbeid; voorts de verschillende leeftijden vóór den volwassen leeftijd en de vrouw in gewone omstandigheden en zwanger, resp. zoogend) de minima aan calorieën, eiwitten en vetten benevens de met het oog op de vitaminen de soorten van voedingsmiddelen aangegeven, die de mensch behoeft om het lichaam gezond te houden.

Daarbij heeft zij een nieuwe onderscheiding der voedingsmiddelen toegepast, nl. die in „*aliments protecteurs*” en „*aliments énergétiques*”, de eerste noodig voor groei en herstel, welke wij wellicht constitutieve zouden kunnen noemen en bestaande uit melk- en vleeschproducten, verse groenten en fruit, en aardappelen, de tweede als complementaire te beschouwen, noodig om het aantal calorieën te bereiken en bestaande uit brood, overige groenten, vetten en suiker. Verschillende malen en met nadruk wijst de commissie erop, dat daarbij de melk van primordiaal belang is, omdat zij alle bestanddeelen bevat, die voor groei en onderhoud van het leven noodig zijn, terwijl het organisme ze onmiddellijk zonder eenige bewerking kan gebruiken. De geheele habitus van een bevolking, zegt zij, hangt van den omvang van het melkgebruik af.

In de tweede plaats noemt zij als uitnemend voedsel de aardappel en ook wijst zij, in verband met haar betoog, dat een goede voeding van zuigeling en kleuter beslissend is voor den gezondheidstoestand gedurende het geheele leven, op het belang van het gebruik van levertraan.

Niet alleen nu is vaak zelfs de verbruikte *hoeveelheid* voedsel onvoldoende (waarover hieronder meer), maar men kan wel zeggen, dat de *wijze* van voeden in alle kringen der bevolking te wenschen overlaat, in dien zin, dat te weinig constitutieve voedingsmiddelen (melk bijv.) en te veel energetische (brood en suiker) worden verbruikt. Het comité acht dan ook de wel vernomen meening, dat de slechte voeding alleen een gevolg van de crisis is, niet juist; zij is een gevolg van de levensgewoonten en eischt overal verbetering.

Het stelt zich dus op het standpunt, dat voor de geheele wereld moet worden gestreefd naar een voeding, waarbij in ieder geval de minima worden bereikt, welke de deskundigencommissie heeft aangegeven, en dat het verbruik meer in de richting van de constitutieve en minder in die van de energetische moet worden gestuurd.

Daartoe is in de eerste plaats een uitgebreide propaganda noodig, waarvoor het de vorming aanbeveelt van een regeeringsinstelling voor studie en bevordering eener goede voeding in elk land, zooals er in enkele reeds bestaan. Zij deelt mede, dat men in ons land de opportuniteit van een gemengde commissie bestudeert, waarin de rijksdiensten voor voeding, landbouw en hygiëne gelieerd zullen worden.

Zoo komen we dan tot de vraag: is die ideale

voeding ook landbouwkundig en economisch bereikbaar?

Het rapport merkt op, dat de te treffen maatregelen in ieder land verschillen naar de omstandigheden en dat voor een goede oplossing veel meer gegevens noodig zijn dan die op het oogenblik ter beschikking staan. Wel zullen de nog te verschijnen derde en vierde deelen een aantal gegevens bevatten¹⁾, maar dat is niet voldoende en het comité adviseert dan ook: enquêtes en nog eens enquêtes! En in afwachting kan het dan in het voorloopige rapport niet anders doen dan enkele algemeene beschouwingen leveren en op eenige belangrijke punten de aandacht vestigen.

Deze punten zijn de volgende.

Mede gesteund door een onlangs door het Internationaal Arbeidsbureau ingesteld onderzoek²⁾ stelt het op den voorgrond, dat een goede voeding in hoofdzaak een kwestie van inkomen is, want de constitutieve voedingsmiddelen zijn over het algemeen duur. Een advies tot verbetering der voeding zou ironisch zijn, zegt het op blz. 84, als men niet erkende, dat in de groote meerderheid der gevallen de middelen hiertoe ontbreken.

Het komt ons voor, dat dit oordeel al te pessimistisch is. Ongetwijfeld zijn er onder de constitutieve voedingsmiddelen verschillende, die duurder zijn dan de energetische, maar de tegenwoordige voedingsdeskundigen zijn het er wel over eens, dat het zeer goed mogelijk is voor arbeiders en zelfs voor werklozen menu's samen te stellen, die niet duurder zijn dan wat zij thans uitgeven, maar uit een voedingsoogpunt bevatten wat noodig is om een voldoende aantal calorieën en vitaminegehalte te bereiken; noodig daarvoor is slechts de huisvrouw de vereischte warenkennis en bekwaamheid om het eten smakelijk te bereiden bij te brengen. Het rapport erkent dat trouwens ook wel eenigermate, want op diezelfde blz. 84 vinden wij ook, dat zelfs met behoud van het levensniveau, wel „in zekere mate” de voedingswijze kan worden verbeterd door een betere organisatie van de voorziening, door onderricht en door andere methoden.

Maar afgescheiden hiervan blijkt uit de documenten, welke in het derde deel zullen worden opgenomen, duidelijk, dat zelfs in West-Europa en in de Vereenigde Staten nog groote mogelijkheden bestaan om van vele voedingsmiddelen de consumptie te vermeerderen en dat dit voor de wereld als geheel genomen ten opzichte van alle voedingsmiddelen onafwijsbaar is. Zelfs heeft tegenwoordig vaak het deel der boerenbevolking, dat zich op eenzijdige teelt toelegt, te weinig voeding, omdat de eigen teelt niet genoeg opbrengt om aanvullende voeding te koopen.

Het rapport bestrijdt daarom inkrimping der productie van voedingsmiddelen en wijst met nadruk op het funeste van de regeeringsmaatregelen in verschillende landen, welke ze duurder maken en den invoer beperken, al erkent het de moeilijkheden, met name de lage prijzen in den land- en tuinbouw, die de productiekosten niet meer goed maken en waardoor de regeeringen tot die maatregelen worden gebracht.

Grootere productie is dus noodig; de mogelijkheid daarvan vormt geen probleem. Het eigenlijke probleem is tweeledig: de beschikbaarstelling tegen den laagst mogelijken prijs zonder nadeel voor den producent, en het omzetten der productie ter verkrijging der benoedigde hoeveelheid constitutieve voedings-

¹⁾ Vol. III bevat voor een aantal landen in en buiten Europa gegevens over de ontwikkeling der voeding sedert den oorlog en de maatregelen, door de regeering van land en stad en andere nationale organen genomen ter verbetering der voeding van moeders en zuigelingen, schoolkinderen en jongelieden, volwassenen, werklozen, enz. en personeel van leger en vloot en tot beschikbaarstelling van goedkope levensmiddelen, keuring, onderzoek en propaganda, met een korte algemeene conclusie van het „*sous-comité des statistiques alimentaires*”.

²⁾ *L'alimentation des travailleurs et la politique sociale*, publicatie van het B.I.T. in Juni jl. verschenen.

middelen ter vervanging van het teveel aan energetische.

Wat het eerste punt betreft bespreekt het rapport de bekende kwestie van de te groote marge tusschen groot- en kleinhandelsprijzen¹⁾ en wat ter vermindering der distributiekosten kan worden gedaan, waarbij moet worden gestreefd naar evenwicht tusschen het belang van den niet-koopkrachtigen consument en den producent. Het wijst erop, dat, indien de consument in geld of in natura wordt gesteund, daarbij op het belang eener goede voeding moet worden gelet, en voorts op de mogelijkheden, die de coöperaties voor de oplossing der moeilijkheden aanbieden. Het maakt er opmerkzaam op, dat de invoerbelemmeringen juist vaak op constitutieve voedingsmiddelen betrekking hebben, en merkt ten slotte op, dat veel beter dan maximum-prijzen of prijscontrole is: verlaging van invoerrecht, reorganisatie der distributie en betere productiemethoden.

Ten opzichte van het tweede punt, de omzetting der productie, merkt het rapport op, dat over het geheel de constitutieve voedingsmiddelen (melk) nogal in de omgeving der plaats van consumptie worden gewonnen en de energetische ingevoerd. In ieder geval moet de winning in de omgeving worden bevorderd.

De groote vraag is echter, of de landbouw in staat is aan een stijgende vraag naar constitutieve te voldoen. Gelukkig kan deze vraag bevestigend worden beantwoord (blz. 98), waarbij op de hulp van de zoo sterk vooruitgegangene wetenschap wordt gerekend. Hierbij moet echter elk land naar de eigen toestanden uitmaken, wat noodig is. Het comité voorziet een nieuwe en progressieve oriëntering van den landbouw in de industriestaten, nl. in de richting van meer melk-, groente-, eieren-, minder graan- en suikerproductie, wat ware aan te moedigen, waarbij dan te overwegen is, dat toeneming van dierlijk voedsel ook toeneming van plantaardig voedsel voor dieren noodig maakt. Het rapport beveelt ook aan een ruil met zuidelijke landen (Zuid-Afrika!), waar dezelfde producten in andere seizoenen worden geteeld, zoodat beide het geheele jaar voorzien zijn. Het comité stelt zich voor in haar definitief rapport een meer gedegen studie over deze vraagstukken te leveren.

Ten slotte de financieele zijde van de omzetting. Het rapport acht haar financieel mogelijk. Het wijst op de wenschelijkheid van een nadere regeling van het landbouwcrediet met het oog hierop (de oprichting van een landbouwbank is reeds vroeger door den Volkenbond onderzocht), doch zal ook hierop in het definitieve rapport nader ingaan.

Uit het medegedeelde blijkt wel, welke hoogst belangrijke vraagstukken hier aan de orde zijn gesteld, maar ook dat het rapport nog niet veel méér doet dan ze aan de orde stellen en dat voor de verwezenlijking der geuite denkbeelden nog alles moet worden gedaan. Met belangstelling mag men de verdere behandeling der zaak en wat tot oplossing der verschillende problemen zal geschieden, tegemoet zien.

Dr. J. H. VAN ZANTEN.

¹⁾ Wij mogen er wel op wijzen, dat dit punt in ons land door de provinciale Noord-Hollandsche landbouwcommissie is behandeld in haar in 1935 uitgebrachte rapport. Zij vond bij haar onderzoek voor groente een vrijwel gelijk blijvende marge, onafhankelijk van den groothandelsprijs.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

RAMING VAN DE EUROPEESCHE BIETSUIKER-PRODUCTIE IN 1936/37.

Dr. Gustav Mikusch te Weenen schrijft ons:

Hoewel in een zoo groot gebied als dat, waarop in Europa suikerbieten worden verbouwd, van een uniform verloop van de weersgesteldheid en van den groei der bieten geen sprake kan zijn, heerscht dit jaar toch in de meeste bietenverbouwende landen van Europa een opvallende overeenstemming van die

omstandigheden, welke voor den bietenoogst van betekenis zijn. Deze omstandigheden kan men als volgt karakteriseeren.

Voor de eerste maal sedert vier jaren kwam dit jaar reeds in den winter voldoende vocht in den grond, en daar ook de akkers voor den verbouw van bieten goed waren voorbereid, vond het zaaien van de bieten, dat over het algemeen op tijd plaats had, gunstige voorwaarden voor het opkomen. Slechts in de landen van Zuid- en Zuid-Oost-Europa, waar de bietenvelden vroegtijdiger plegen te worden bebouwd, werd de aanplant juist dit jaar door het regenachtige en koude weer vertraagd.

Zelfs waar het ontkiemen door koude werd tegengehouden, was het opkomen echter volledig, en daar de schadelijke insecten zich over het algemeen als gevolg van het aanhoudend koele en vochtige weer niet in sterke mate uitbreidden en inploegen wegens het vreten van de kevers slechts bij uitzondering noodig was, gaven de bietenvelden in den regel een vollen stand met gezonde planten te zien. Schade op groote schaal door insecten viel slechts in Sovjet-Rusland waar te nemen, waar de bieten in tegenstelling met de meeste andere landen onder gebrek aan vocht leden. In hoofdzaak snuitkevers en later ook de gevreesde bietenlichtmot (*phlyctaenodes sticticalis*) richtten aanzienlijke schade onder de bieten aan. Om deze reden moest ook tot nieuwen aanplant op groote schaal worden overgegaan.

Afgezien van perioden van droogte in Sovjet-Rusland klaagde men eigenlijk alleen nog in Noord-Europa over gebrek aan vocht. Overigens was er voldoende neerslag of, zooals in sommige deelen van West-Europa, overvloediger dan voor de ontwikkeling van de bieten wenschelijk is. Tot voor kort kwamen er inzonderheid uit Engeland voortdurend klachten over te veel vocht, terwijl in Midden-Europa op overvloedigen regenval steeds weder mooie en ten deele ook warme dagen volgden, zoodat de bieten zich ondanks een zeker tekort aan warmte en zon over het algemeen goed en zelfs zeer goed konden ontwikkelen.

Uit de berichten van de suikerfabrieken en uit de bietenonderzoekingen, welke in de verschillende instituten en laboratoria werden ter hand genomen, blijkt, dat de bladeren van de bieten dit jaar buitengewoon sterk ontwikkeld zijn, terwijl het gewicht van de wortels, hoewel in den regel grooter dan het vorige jaar, in hoofdzaak slechts op ongeveer normaal aanspraak kunnen maken. Het procentueele suikergehalte van de bieten is wel bijna zonder uitzondering lager dan verleden jaar en gewoonlijk ook beneden het normale. De vele bladeren doen echter verwachten, dat dit gebrek tot het tijdstip van de rijpheid nog zal kunnen worden hersteld. In elk geval moet men echter niet uit het oog verliezen, dat over het procentueele suikergehalte in hoofdzaak in de laatste weken voor den oogst wordt beslist; want tot dat tijdstip kan men wel bij benadering de hoeveelheid van de in een plant aanwezige suiker ramen, echter nauwelijks raden, of de bieten grooter en het suikergehalte kleiner dan wel of zij kleiner en het suikergehalte grooter zullen zijn.

De mogelijkheid, om reeds in den loop van de tweede helft van Augustus de suikeropbrengst van den te velde staanden bietenoogst ongeveer vooruit te bepalen, laat toe bij voldoende materiaal voor waarneming op dit tijdstip ook een raming van de geheele Europeesche bietsuikerproductie in de a.s. campagne uit te werken. Slechts moeten schrijver en lezer het er over eens zijn, dat ook een nauwkeurige en zakelijke raming ingeval van buitengewoon gunstige of buitengewoon ongunstige omstandigheden van de opbrengst zeer aanzienlijk kan afwijken. Wij willen als voorbeeld onze Augustusraming van verleden jaar citeeren. Voor Europa zonder Sovjet-Rusland stond onze raming van 6.489.000 ton tegenover een opbrengst van 6.500.000 ton, hetgeen een zeer opvallende overeenstemming beteekent. Voor Europa

incl. Sovjet-Rusland was er echter als gevolg van een niet verwachte en onvoorziene grootere productie in Rusland een verrassing en de raming voor geheel Europa van 8.489.000 ton was ruim 600.000 ton lager dan de productie, die volgens de thans beschikbare campagne cijfers 9.100.000 ton zou bedragen.

Wanneer wij op het gebruikelijke tijdstip ook dit jaar weder onze eerste raming van de Europeesche biet-suikerproductie hebben uitgewerkt, moeten wij dus, zooals vanzelf spreekt, aan deze raming het gebruikelijke voorbehoud van latere correcties verbinden, terwijl dit voorbehoud speciaal voor Spanje en Sovjet-Rusland moet worden onderstreept. Voor Sovjet-Rusland ontbreken berichten, welke de bewerking van een behoorlijke raming zouden toelaten. Om deze reden werd voor dit land eenvoudig de op het economisch programma geraamde suikerproductie van 2.800.000 ton ruwsuikerwaarde genomen.

	Met bieten bebouwde oppervlakte in 1000 ha			Bietsuikerproductie in 1000 metr. tons ruwsuikerwaarde	
	Aug. 1936	Apr. 1936	1935	Aug-Raming 1936/37	Voorl. prod. 1935/36
Duitschland ..	378 ¹⁾	385 ¹⁾	360 ¹⁾	1.775	1.675
Dantzig ²⁾	2	2	—	8	—
Tsjecho-Slowak.	149	150	146	700	573
Oostenrijk	37	38	43	150	206
Hongarije	39	40	37	150	117
Frankrijk	224	227	225	950	928
België	55	53	53	270	241
Nederland	43 ³⁾	41 ³⁾	41	245	236
Polen	120	120	119	450	444
Denemarken ..	39	39	44	200	245
Zweden	51	51	51	295	295
Italië	105 ³⁾	105 ³⁾	84 ³⁾	345	311
Spanje	88	88	65	250 ⁴⁾	198
Joego-Slavië ..	26	26	28	88	90
Roemenië	29	27	36	80	134
Bulgarije	5	2	7	12	18
Zwitserland ..	2	2	2	9	8
Gr.-Brittannië.	147	152	152	530	550
Iersche Vrijstaat	24	23	22	100	88
Finland	3	3	3	10	9
Letland	12	12	15	31	50
Lithauen	7	7	7	29	24
Turkije (Europ. en Aziat.)	25	25	21	85	60
Europa zonder Sovjet-Rusland	1.610	1.618	1.561	6.762	6.500
Sovjet-Rusland (Europ. en Aziat. gebied)	1.245	1.245	1.225	2.800 ⁵⁾	2.600
Totaal Europa	2.855	2.863	2.786	9.562	9.100

1) Incl. de te drogen bieten.

2) Zonder de met bieten bebouwde oppervlakte en de suikerproductie van de fabriek Marienburg, die bij Duitschland gerekend zijn.

3) Slechts de met bieten bebouwde oppervlakten, waarvan de oogst tot suiker wordt verwerkt.

4) Willekeurig gekozen getal.

5) Het in het plan opgenomen getal.

Voorts dient erop te worden gewezen, dat in alle landen, waar de bietenbouw of suikerproductie door particuliere overeenkomsten of door regeeringsbeschikking is gecontingenteerd, met de thans geldende contingenten ook dan rekening moet worden gehouden, wanneer de stand van de bieten een grootere productie doet verwachten. Daarbij moet men er zich echter van bewust zijn, dat een latere wijziging van de contingenten steeds mogelijk is.

Indien de productie in het boekjaar 1936/'37 in Europa zonder Sovjet-Rusland met de raming (6.762.000 ton) zou overeenkomen, dan zou ten opzichte van 1935/'36 (6.500.000 ton) een productievermeerdering van 4.0 pCt. plaatsvinden, terwijl indien de totale productie klopt met onze raming (9.562.000 ton) tegen 1935/'36 (9.100.000 ton) de productievermeerdering 5.1 pCt. zou blijken te bedragen.

(Nadruk verboden).

AANTEEKENINGEN.

Handelspolitiek van Nederland.

Aan het tiende jaarverslag van het Verbond van Nederlandsche Werkgevers ontleenen wij het volgende:

De handelspolitiek van Nederland heeft in het afgelopen verslagjaar geen principieele wijzigingen ondergaan, integendeel, men zou kunnen zeggen, dat daarin een zekere verstarring opgetreden is, die het gevoel geeft alsof geen middelen meer bestaan om uit de moeilijkheden te geraken. Alle handelspolitieke kunstgrepen ten spijt is het niet mogen gelukken een verruiming van het internationaal ruilverkeer te bereiken, in het bijzonder niet met die landen, waarmee onze handelsbetrekkingen sedert eenigen tijd uitermate bezwaarlijk waren, zooals bijv. met Denemarken en Roemenië.

Onze handelspolitiek vertoont meer en meer het karakter van schipperen naar omstandigheden, waarbij telkens uitsluitend de verhouding tot het afzonderlijke land, waarmee onderhandeld wordt, voorop staat, zonder dat men den indruk krijgt, dat een algemeene lijn wordt gevolgd. Het funeste systeem van bilaterale verdragen met nauwkeurige wederzijdse afweging van in- en uitvoer leidt tot een ineen-schroepeling van het internationale handelsverkeer en ontnemt aan het zakenleven welhaast elke mogelijkheid nieuwe afzetgebieden in die landen te overeren. Herhaaldelijk ontmoeten wij pogingen van fabrikanten, die kans zien hun zaken op een of ander land, waarmee wij een handelsovereenkomst hebben, uit te breiden, doch die dan afstuiten op een bepaling in het handelsverdrag, dat daar niet meer dan een zeker percentage van den invoer in een of meer ver achter ons liggende basisjaren mag worden ingevoerd. Terwijl zodoende de handel met de meeste Europeesche landen binnen zeer enge grenzen wordt gehouden, is het een verheugend verschijnsel, dat ons bedrijfsleven meer en meer tot het besef komt, dat de bakens moeten worden verzet en elders afzetgebieden in nog min of meer vrije markten moeten worden gezocht. Ons Verbond is van oordeel, dat in die richting ook met steun van de Regeering nog veel kan worden gedaan. Zoo verwijzen wij naar onze medewerking aan de handelsmissie naar Finland en de Randstaten, terwijl in het najaar van 1936 een handelsmissie naar Zuid-Amerika zal vertrekken.

Het belangrijkste onderhandelingswapen is nog altijd onze contingentteering. Het gevolg is evenwel, dat de industrie, tot steun waarvan die contingentteering werd ingesteld, daarmee zelden tevreden is, aangezien ter wille van onzen uitvoer belangrijke invoer-contingenten aan het buitenland moeten worden toegestaan. Het gevolg is een voortdurende ontevredenheid, zoowel bij de industrie als bij de importeurs.

In de Troonrede van September 1935 werd aangekondigd, dat de mogelijkheid zou worden overwogen geleidelijk de bestaande contingentteeringen te vervangen door andere maatregelen, in casu verhoogde invoerrechten, die niet het bezwaar van onvermijdelijke en ongewenschte verstarring van den handel zouden medebrengen. De aankondiging van deze plannen heeft in vele bedrijfstakken, waarvoor thans een contingentteering is ingesteld, ernstige ongerustheid verwekt, omdat men niet overtuigd was, dat met verhooging van invoerrechten hetzelfde effect voor de binnenlandsche markt zou kunnen worden bereikt als met de contingentteering. Wij kunnen ons dan ook niet voorstellen, dat de Regeering anders dan zeer voorzichtig op dit terrein tewerk zal gaan, wil zij het bedrijfsleven niet aan de grootste verwoering prijsgeven.

Nieuw indexcijfer van de kosten van levensonderhoud te Amsterdam.

Aan het driemaandelijksch overzicht van den stand der kosten van het levensonderhoud bij arbeidersgezinnen te Amsterdam, uitgegeven door het Bureau van Statistiek der gemeente, ontleenen wij het volgende.

Sedert 1926 werd het indexcijfer der kosten van het levensonderhoud bepaald door van de tot het verbruik van een gemiddeld arbeidersgezin behoorende artikelen of diensten de prijsstijging of -daling sedert het jaar October 1923—September 1924 toe te passen op het bedrag, dat in datzelfde jaar blijkens de resultaten van het toen gehouden budgetonderzoek aan ieder dier artikelen of diensten uitgegeven was en aldus te berekenen, hoeveel voor voldoening aan dezelfde behoeften zou moeten worden betaald in elk kwartaal, waarvoor een indexcijfer werd vastgesteld.

Verschillende omstandigheden hebben in de laatste jaren de vraag doen rijzen, of de wijze van leven in 1923-'24 thans nog voldoende met de werkelijkheid overeenkomt om als grondslag der berekening te blijven dienen: de algemeene prijsdaling heeft zich sindsdien in ongelijke mate voor de verschillende onderdelen van het budget voortgezet; de crisis, die tot ingrijpende verlaging van salarissen en loonen zoowel in overheidsdienst als in het particuliere bedrijf aanleiding heeft gegeven, heeft wellicht geleid tot inkrimping der uitgaven op sommige posten; de bepaling der huren, die in 1923 nog onder de controle der huurcommissie stond, is door de intrekking der huurwetten in 1927 overgelaten aan het vrije spel der economische krachten, waardoor de belangrijke rubriek huishuur thans een grootere plaats inneemt dan vroeger. Door een en ander was het mogelijk te achten, dat in den bouw van het budget geleidelijk een verschuiving is ontstaan, die misschien niet zonder invloed blijft op het indexcijfer zelf. Deze mogelijkheid deed het wenschelijk voorkomen, tien jaar nadat de wijze van samenstellen van het indexcijfer aan een herziening werd onderworpen, thans wederom denzelfden arbeid te ondernemen.

Daarnaast was er voor deze nieuwe herziening nog een reden. In den loop van eenige jaren, vooral in den tegenwoordigen tijd van snel wisselende modes en gebruiken, komen er op het gebied van kleding, huisraad, lichamelijke verzorging, enz. tal van artikelen in zwang, welke in het basisjaar nog niet bestonden of niet algemeen gebruikt werden en daardoor niet voorkomen op de lijst van artikelen, waarvan de notering wordt gebruikt voor de driemaandelijksche vaststelling van de prijsbeweging. Wordt die lijst te lang ongewijzigd aangehouden, dan dreigt er in het prijzenmateriaal verstarring te ontstaan.

Aan den eersten wensch is voldaan door uit het budget-onderzoek, dat het Bureau bij ongeveer 200 gezinnen heeft ingesteld van 1 Maart 1934 tot 28 Februari 1935 en dat dus de tegenwoordige levenswijze weergeeft, de budgetten van 71 arbeidersgezinnen af te zonderen, die de nieuwe gegevens voor de waardeering der prijsbeweging leveren, ter vervanging van die, ontleend aan het onderzoek van 1923-'24, welke op 72 arbeidersgezinnen betrekking hadden. Mede door de aanwezigheid van meeverdienende kinderen is de welstand der 71 gezinnen uit het onderzoek van 1934-'35 gemiddeld iets grooter dan van de 72 van 1923-'24. In 1923-'24 waren de gemiddelde inkomsten f 1902 per jaar, in 1934-'35 waren zij f 1839, doch volgens den stand der indexcijfers in 1934 hadden deze f 1839 dezelfde koopkracht als een bedrag van f 2319 in 1923-'24. In 1923-'24 bedroegen de gemiddelde gezinsuitgaven f 36.10, in 1934-'35 f 34.01, doch deze f 34.01 vertegenwoordigden een bedrag van f 42.88 in 1923-'24. Op de verdere berekeningen zal dit verschil wel zonder invloed zijn, aangezien de gezinnen van 1934, evenals die van tien jaar vroeger, toch in alles de levenswijze van arbeidersgezinnen hebben gevolgd.

Het tweede kon worden verkregen door een grondige herziening van de lijst der artikelen, waarvan de prijzen elk kwartaal worden verzameld, en door een nieuwe regeling met de firma's die deze prijzen leveren, ten einde te waarborgen, dat de genoteerde artikelen en kwaliteiten overeenstemmen met het tegenwoordige verbruik en de prijswijzigingen nauwkeurig worden opgegeven. Voor enkele rubrieken, zooals electriciteit, verkeersmiddelen (tram), gemakkelikheden, waarbij verschillende tarieven in werking zijn, is voor de bepaling van den prijs rekening gehouden met de mate, waarin die verschillende tarieven voorkomen in het werkelijke verbruik van de geheele bevolking.

Te beginnen met het indexcijfer over Maart 1936 wordt derhalve in de berekeningen, deze tweevoudige verandering gebracht: vernieuwde prijzen voor die artikelen, welke hiertoe aanleiding geven en gewijzigde waardeeringscoëfficiënten voor het wegen dier prijzen. Overigens is de methode onveranderd gebleven. De nieuwe reeks indexcijfers, welke aanvangt met Maart 1936, is berekend op de basis van het jaar 1934 = 100, maar wordt met toepassing der kettingmethode aan de vroegere reeks aangesloten in dier voege, dat van de 4 indexcijfers voor Maart, Juni, September en December 1934, zooals deze voorkomen in de oude reeks, het gemiddelde is genomen en dat op dit gemiddelde de daling wordt toegepast, blijkend uit de indexcijfers van de nieuwe reeks op de basis 1934 = 100. Het indexcijfer op de basis van de periode vóór den oorlog = 100 blijft dus, zooals reeds tal van jaren, ook in de toekomst bestaan, naast het nieuwe op de basis 1934 = 100. Evenals vroeger is ook thans de belasting buiten de berekening gelaten.

Om nauwkeurig na te gaan, welken invloed het nieuwe budget en het verbeterde prijzenmateriaal op het indexcijfer hebben en dus om de beteekenis der nieuwe reeks ten opzichte van de vroegere te beoordeelen, bleek het wenschelijk, het indexcijfer voor Maart 1936, behalve op de nieuwe wijze, tevens op de oude te berekenen. Op de nieuwe wijze bedraagt het, blijkens tabel 2, 131.1, op de oude 134.6, beide cijfers vergeleken met het niveau der prijzen vóór den oorlog = 100. Dit is een afwijking van 3.5 punten of 2.6 pCt.

Deze afwijking is, ten aanzien van de vrij ingrijpende wijzigingen in het gebruikte materiaal, zoo gering te achten, dat zij praktisch mag worden verwaarloosd. Daar de verandering in de levenswijze zich sedert 1923 uiteraard geleidelijk zal hebben voltrokken, mag worden aangenomen, dat ook het verschil in dien tijd geleidelijk is ontstaan en alleen door de gevolgde werkwijze thans op éénmaal tot uiting komt; de schok, die zich daardoor als overgang tot de nieuwe reeks vertoont, tast de vergelijkbaarheid van het nieuwe indexcijfer met die van voorgaande jaren evenwel niet aan.

De daling van 136.7 in December 1935 tot 131.1 voor Maart 1936 volgens de nieuwe wijze van berekenen (4.1 pCt.), bestaat derhalve uit twee factoren. Voor een gedeelte (bovengenoemde 2.6 pCt.) is zij toe te schrijven aan de nieuwe werkwijze, voor een ander gedeelte (1.5 pCt.) het gevolg van de gewone prijsbeweging, zooals die ook volgens de oude wijze van berekenen van December op Maart tot uiting komt. Wat het laatste betreft, vertoont verschillende rubrieken in genoemd kwartaal een prijsverlaging: melk, vleesch (inlandsch rundvleesch, varkensvleesch), visch, vetten (rundvet), suiker, kruidenierswaren (enkele merken koffie), brandstof (petroleum) en alleen bij groenten en bij enkele artikelen van de rubriek kleding is eenige stijging waar te nemen.

Deze 1.5 pCt. wordt dan in de nieuwe werkwijze versterkt tot de genoemde 4.1 pCt., doordat de voeding in het typebudget van 1934-'35 een geringere plaats inneemt dan in dat van 1923-'24 (35.6 pCt. tegen 44.7 pCt.; de belasting buiten beschouwing gelaten), terwijl verder het nieuwe prijzenmateriaal

1. De kosten van het levensonderhoud van arbeidersgezinnen in Maart en Juni 1936, vergeleken met de levenswijze en het prijzenpeil gedurende de periode 1 Maart 1934—28 Februari 1935.

Uitgaven voor	Gemidd. wekel. uitg. per gezin) ged. het jaar 1 Mrt. 1934—28 Febr. 1935		Bedragen per gezin) p. week, welke zouden zijn uitgeg., als de zwaren best. aan hetzelfde als in 't j. 1 Mrt. '34-28 Febr. '35		Percentage 2), waarmede de uitgave in ieder der groepen is gestegen sedert de periode 1 Mrt. '34-28 Febr. '35	
	in Mrt. 1936	in Juni 1936	in Mrt. 1936	in Juni 1936	in Mrt. 1936	in Juni 1936
Brood, beschuit, koek, gebak	2.12	1.94	1.93	—	8.8	— 8.8
Grutterswaren	0.22	0.20	0.20	—	9.1	— 9.6
Kruidenierswaren	0.92	0.85	0.85	—	7.0	— 7.0
Suiker	0.75	0.67	0.67	—	10.6	— 10.6
Melk	1.13	1.16	1.16	+	2.4	+ 2.4
Kaas	0.30	0.24	0.23	—	5.5	— 12.0
Eieren	0.28	0.30	0.27	+	1.9	— 5.4
Vleesch	1.69	1.47	1.54	—	13.3	— 9.1
Visch	0.25	0.21	0.22	—	15.8	— 13.7
Vetten	1.74	1.74	1.73	+	0.3	— 0.3
Aardappelen	0.69	0.52	0.57	—	24.7	— 18.3
Groenten	0.75	0.86	0.83	+	13.7	+ 9.8
Fruit	0.65	0.70	0.79	+	7.1	+ 20.9
Dranken	0.20	0.19	0.19	—	6.2	— 6.2
Maaltijden buitenshuis bereid	0.43	0.40	0.41	—	5.4	— 4.2
Totaal voeding	12.12	11.45	11.59	—	5.4	— 4.2
Kleding	2.20	1.75	1.75	—	20.4	— 20.4
Schoeisel	0.62	0.41	0.41	—	33.9	— 33.9
Huishuur	6.37	6.31	6.31	—	1.0	— 1.0
Gas	0.59	0.59	0.47	—	0.0	— 19.5
Electriciteit	0.71	0.66	0.73	—	7.7	+ 2.2
Brandstof	0.62	0.61	0.56	—	0.4	— 8.9
Wash- en schoonmaak-artikelen	0.42	0.39	0.39	—	8.6	— 8.6
Woninginrichting huisraad	1.41	1.15	1.15	—	18.4	— 18.4
Ziekte- en begrafenis-gelden, verzekeringen	1.92	1.92	1.92	—	0.0	— 0.0
Vereenigingen, dagbladen, tijdschriften	1.49	1.47	1.47	—	1.4	— 1.4
Roken	0.72	0.64	0.64	—	11.9	— 11.9
Ontspanning	1.36	1.17	1.15	—	13.3	— 14.9
Verkeersmiddelen	0.82	0.73	0.73	—	13.4	— 13.4
Godsdienst, liefdadigheid, steun	0.62	0.62	0.62	—	—	—
Studiegelden en leermiddelen	0.44	0.43	0.43	—	4.1	— 4.1
Lichamelijke verzorging	0.28	0.28	0.28	—	—	—
Berekende voeding inwonenden en gasten	0.22	0.21	0.22	—	5.4	— 8.4
Dienstbode, werkster e.a. hulp (loon en voeding)	0.11	0.11	0.11	—	0.8	— 0.7
Diversen	0.97	0.92	0.92	—	5.5	— 5.5
Tot. generaal	34.01	31.82	31.85			
Absoluut				—	6.4	— 6.4
De periode 1 Mrt. 1934-28 Febr. 1935 op 100 gesteld	100	93.6	93.6	—	—	—
Stijging in pCt. sedert de vorige periode						

1) Gemiddeld gezin bestaande uit 3.92 personen met een totaal aantal verbruikseenheden van 3.24.

2) De percentages zijn uit de oorspronkelijke bedragen berekend.

medebrengt, dat de dalingen juist op de andere rubrieken dan de voeding meer tot uiting komen dan vroeger.

Voor Juni 1936 is het indexcijfer gelijk aan dat voor Maart, dus eveneens 131.1, hoewel er in dit kwartaal toch wel eenige veranderingen zijn waar te nemen: daling bij kaas (de jonge soorten), eieren, vetten (natuurboter), groenten, gas (tariefverlaging, ingegaan op 1 Juni), brandstof (de verschillende soorten huisbrand); daarentegen stijging bij vleesch (rundvleesch), visch, aardappelen, fruit, electriciteit (dit laatste als gevolg van de omstandigheid, dat de voordeelen van het vastrecht in de zomermaanden

2. Indexcijfers der kosten van het levensonderhoud van arbeidersgezinnen sedert de periode 1911/1913 en de periode 1 Maart 1934—28 Februari 1935.

Maanden	Indexcijfers op de basis van					
	de periode 1911/13 = 100		de periode 1 Oct. 1923-30 Sept. 1924 = 100		de periode 1 Mrt. 1934-28 Febr. 1935 = 100	
	Totale uitgaven	Uitgaven voor voeding	Totale uitgaven	Uitgaven voor voeding	Totale uitgaven	Uitgaven voor voeding
1911-1913 't Hoogste punt	100	100				
Sept. 1920	238.3	235.0				
Dec. 1923	177.6	178.7				
Mrt. '24	179.1	180.7	176.6	175.5	100	100
Juni '24	173.3	169.2				
Sept. '24	176.3	173.3				
't Jaar '25	178.6	175.9				
" " '26	168.0	161.3		95.1	91.9	
" " '27	167.6	162.9		94.9	92.8	
" " '28	169.2	166.4		95.8	94.8	
" " '29	167.9	162.4		95.1	92.5	
" " '30	160.9	150.2		91.1	85.6	
Mrt. '31	154.3	139.9		87.4	79.7	
Juni '31	153.5	140.6		86.9	80.1	
Sept. '31	151.2	136.9		85.6	78.0	
Dec. '31	145.2	125.5		82.2	71.5	
Mrt. '32	141.1	118.8		79.9	67.7	
Juni '32	140.9	119.2		79.8	67.9	
Sept. '32	141.1	119.7		79.9	68.2	
Dec. '32	140.2	119.2		79.4	68.0	
Mrt. '33	137.9	115.5		78.1	65.8	
Juni '33	137.4	116.5		77.8	66.3	
Sept. '33	139.5	121.1		79.0	69.0	
Dec. '33	142.5	128.3		80.7	73.1	
Mrt. '34	141.5	125.5		80.1	71.5	
Juni '34	139.9	123.2	140.1	123.7	79.2	70.2
Sept. '34	140.0	123.6		79.3	70.4	100
Dec. '34	138.8	122.3		78.6	69.7	100
Mrt. '35	136.7	118.5		77.4	67.5	
Juni '35	135.8	117.6		76.9	67.0	
Sept. '35	135.6	117.2		76.8	66.8	
Dec. '35	136.7	119.2		77.4	67.9	
Mrt. '36	131.1	117.0		93.6	94.6	
Juni '36	131.1	118.5		93.6	95.8	

geringer zijn dan in den winter); een en ander evenwel zoodanig, dat deze verschillende bewegingen elkaar neutraliseeren.

Op de basis van 1934 = 100 zijn de indexcijfers voor Maart en Juni 1936 93.6.

Tenslotte zij nog vermeld, dat de verschillende budgetrubrieken in de tabel omtrent den invloed van de prijsbeweging op ieder daarvan afzonderlijk niet meer zooals vroeger worden gegeven per verbruikseenheid per week, doch per gezin per week. Dit omdat het gezin een gemakkelijker te hanteeren begrip is dan de verbruikseenheid en omdat voor verschillende onderdeelen van het budget (bijv. rooken, vereenigingen, verzekeringen, liefdadigheid) een herleiding tot verbruikseenheden weinig reden van bestaan heeft.

Voor de vergelijking met de vroegere driemaandelijksche publicaties kan hieraan nog worden toegevoegd, dat de bedragen, welke in tabel 1 voorkomen, betrekking hebben op een gezin met een samenstelling van het gemiddelde van die der 71 gezinnen. Deze samenstelling was 3.92 personen. Volgens de gewone, tot dusver gebruikte schaal voor de herleiding, waarbij de man geldt voor 1, de vrouw voor 0.9, een kind in het eerste levensjaar voor 0.15, in het tweede voor 0.2, in het derde voor 0.3 volwassene en zoo geleidelijk opklimmende met 0.05 voor elk levensjaar, kwamen deze 3.92 personen overeen met 3.24 verbruikseenheden.

Statistische bepaling van de vraagcurve.

De bepaling van de vraagcurve is een probleem, dat, nu de kwalitatieve zijde der economische wetenschap vasteren vorm heeft aangenomen, meer en meer de aandacht gaat trekken. Het is dan ook begrijpelijk, dat de kromme, die de grootte van de vraag der consumenten onder verschillende omstandigheden naar een bepaald goed aangeeft, met de ontwikkeling van de algemeene leer der economie in de richting van een kwantitatieve beschouwing der diverse problemen veel meer dan vroeger op den voorgrond treedt.

Een juist inzicht in de vraagfunctie is vooral ook voor het voeren van een doelmatige economische politiek belangrijk. Het kennen van het kwantitatieve verband tusschen de vraag naar een bepaald goed, den prijs hiervan, den prijs van eventueele substitutiegoederen, het algemeene prijsniveau, de grootte en de verschuivingen van de inkomens, den invloed van factoren als smaak, gewoonte, enz., biedt de mogelijkheid, dit geheele mechanisme te beïnvloeden en te beheerschen. In de 17de publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut is dit vraagstuk met betrekking tot het artikel suiker onderzocht.

Voor de bepaling der vraagcurve langs statistischen weg zijn meerdere methoden mogelijk. Het verschil tusschen de methoden bestaat meestal uit de diverse interpretaties van de omstandigheden, waaronder de reactie der vraag op de haar beïnvloedende factoren plaats vindt. Men kan n.l. van de veronderstelling uitgaan, dat de verbruikers bij hun vraag naar een bepaald goed, den prijs van dit goed in verband met de ontwikkeling der prijzen van andere goederen zien, doch ook de tegenovergestelde veronderstelling is mogelijk. Hetzelfde kan t.a.v. de hoogte van het inkomen geschieden. Dit kan in verband gebracht worden met de koopkracht ervan, doch evenzo kan het gezien worden als nominaal inkomen. Nu is het begrijpelijk, dat de aard van het goed en de bezitverhoudingen van den consument het aanwezig zijn van dergelijke beoordeelingen sterk beïnvloeden. Het toepassen van methoden, waarbij van de verschillende veronderstellingen op bepaalde wijze wordt gebruik gemaakt, doet de mogelijkheid ontstaan, de juistheid van zulk een veronderstelling en de mate waarin zij geldt bij de vraag van een bepaald goed te leeren kennen. Want bijna nooit zal de vraag naar een goed slechts onder invloed van consumenten met één bepaalde wijze van beoordeeling staan. Steeds zal de totale vraag een resultante der verschillende beoordeelingswijzen zijn.

De reactie op de veranderingen in de verschillende variabelen kan evenwel nog vanuit een ander gezichtspunt worden gezien, waardoor weer een andere splitsing en rangschikking der methoden ontstaat. De vraag reageert n.l. op de beweging van de de vraag beïnvloedende factoren, zoowel op korten als op langeren termijn. Het is gemakkelijk in te zien, dat de aard der reacties en de grootte hiervan voor de lange perioden anders zijn dan voor de korte. Daarom werden bij het onderzoek tevens methoden geko-

zen, welke de eene zoowel als de andere grootte der reactie aangeven.

Na een beschouwing over de samenstelling der vraagvergelijking en een bespreking der verschillende in toepassing gebrachte methoden is tot de berekening der vraaglijnen volgens de diverse veronderstellingen overgegaan. Deze berekeningen hebben, daar dit boek als voorbeeld voor verdere dergelijke onderzoekingen wil dienen, zeer uitvoerig plaats gevonden. De resultaten zijn behalve in tabellen, in een veertigtal grafieken weergegeven, waardoor zij zeer aan overzichtelijkheid winnen, hetgeen weer interpretatie van deze resultaten gemakkelijker maakt.

De onderzoekingen hebben voor het artikel suiker plaats gevonden. De resultaten geven op de meeste vragen, wat betreft de werking der verschillende veronderstellingen en de grootte der reactie bij de diverse tijdsinterpretaties, een bevredigend antwoord. De correlatie-coëfficiënten, welke den graad van juistheid der plaatsgevonden berekeningen weergeven, zijn bij alle hoog. De systematisering der resultaten, welke op grond hiervan in hoofdstuk VIII heeft plaats gevonden, wijst uit, dat de beoordeeling van de prijzen en de inkomens in gelijke mate volgens hun nominale en hun reële hoogte geschiedt. Hoewel nu hiermede aangetoond is, dat de totale vraag in gelijke mate bepaald wordt door consumenten, welke volgens een z.g. „illusion” oordeelen als door die, welke de prijzen en inkomens „corrigeeren”, geven de berekeningen geen antwoord op de vraag, welke consumenten dat zijn. Daartoe was het beschikbare statistische materiaal niet voldoende.

De elasticiteit van het verbruik t.o.v. den prijs was gedurende de onderzochte periode (1921 t/m. 1934) voor de reacties op korten termijn ca. — 0.30, voor de reacties voor de langere perioden iets hooger. De coëfficiënt voor den invloed van het inkomen op het verbruik bedroeg resp. ca. + 0.23 en ca. + 0.12. Deze coëfficiënten toonen dus aan, dat de vraag naar suiker, zoowel wat betreft den invloed van den prijs als dien van het inkomen, zeer inelastisch is. Het artikel is dus, van financieel standpunt uit gezien, bij uitstek geschikt voor accijnsheffing.

De 17de publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Dezer dagen zal de 17de publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut verschijnen: „Statistische bepaling van de vraagcurve” met ondertitel, Toepassing op de Nederlandsche vraag naar suiker, van de hand van den heer F. Weinreb.

Een kort overzicht van deze studie is in dit nummer opgenomen. Deze publicatie zal in den handel worden gebracht voor f 3,—, terwijl het boek voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut beschikbaar wordt gesteld voor f 2,25. *Uitsluitend leden en donateurs* gelieven hun bestellingen te richten tot het Secretariaat, Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam, Giro 158477.

AANVOER VAN GRANEN.

(In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	23/29 Aug. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. t/dvak 1935	23/29 Aug. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. t/dvak 1935	1936	1935
Tarwe	17.948	639.765	579.458	—	8.311	13.842	648.076	593.300
Rogge	5.626	154.458	139.732	—	1.976	701	156.434	140.433
Boekweit	50	19.349	14.220	—	350	—	19.699	14.220
Mais	9.305	500.725	502.189	—	104.852	83.035	605.577	585.224
Gerst	3.298	200.724	201.135	102	12.994	23.023	213.718	224.158
Haver	163	63.030	89.994	—	680	1.660	63.710	91.654
Lijnzaad	4.984	162.522	129.067	—	143.031	251.017	305.553	380.084
Lijnkoek	150	34.967	31.768	—	175	—	35.142	31.768
Tarwemeel	195	24.310	13.690	270	6.366	4.357	30.676	18.047
Andere meelsoorten	950	21.346	18.405	—	1.076	2.148	22.422	20.553

ONTVANGEN BOEKEN.

Uitvoering der Ongevallenwet 1921 door Bedrijfsverenigingen door P. Beyer. (Amsterdam 1936; H. J. Paris. Prijs f 2.40).

Dit proefschrift behandelt achtereenvolgens in vier hoofdstukken de korte geschiedenis van de Ongevallenwet en van de Ziektewet, de reorganisatie-voorstellen, o.a. het plan-Groeneveld van 1922 en het voorstel-Bijleveld van 1934, de reorganisatie der openbare uitvoeringsorganen en de uitvoering der industriele ongevallenwet door bedrijfsverenigingen. In het laatste hoofdstuk geeft de schrijver zijn eigen meening over het eigenlijke onderwerp van deze studie, nl. de uitvoering der Ongevallenwet 1921 door Bedrijfsverenigingen.

Producten der Limburgsche Industrie, resultaten eener enquête, ingesteld door het Economisch Technologisch Instituut in Limburg, naar de producten der Limburgsche industrie. (Maastricht 1936; Uitg. Fa. Boosten & Stols).

Het eerste gedeelte bestaat uit een lijst van producten, welke alfabetisch zijn gerangschikt. Achter elk product is vermeld de onderneming of de ondernemingen, welke het product vervaardigen. Het tweede gedeelte bestaat uit een alfabetische lijst der gemeenten in Limburg. Achter elke gemeente zijn de industriele ondernemingen — in die gemeente gevestigd — vermeld met de producten, welke die ondernemingen vervaardigen.

Hoewel door het E.T.I.L. zeer wordt gewaardeerd, hetgeen ten aanzien van de industriele inventarisatie in Nederland reeds werd verricht, o.a. door het Ministerie van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en de Directie van den Arbeid, gevoelde het toch de behoefte om bij zijn eigen dienst regelmatig te kunnen beschikken over zoo nauwkeurig mogelijke gegevens betreffende de producten der Limburgsche industrie. Een van de doelstellingen van het Economisch Technologisch Instituut in Limburg is het bevorderen van de stichting van nieuwe industrieën en het bevorderen van de uitbreiding van het fabricageprogram der bestaande industriele ondernemingen. Hiertoe is echter op de eerste plaats noodig, dat men weet, welke producten reeds vervaardigd zijn.

Prae-adviezen voor het 33ste Nationaal Middenstandscongres, op 7 en 8 Juli jl. te Delft gehouden. ('s-Gravenhage 1936; Bureau van den Koninkl. Nederl. Middenstandsbond).

De invloed van de crisismaatregelen op het bedrijfsleven in het algemeen en op het middenstandsbedrijf in het bijzonder door Dr. W. F. Lichtenauer.

Behandeld worden achtereenvolgens de Landbouworisipolitiiek, de contingentering, de vaste lasten en de maatregelen, waardoor de crisismoeilijkheden van den middenstand worden verlicht.

Reorganisatie der sociale verzekeringswetgeving. Verdere uitvoering door Bedrijfsverenigingen door Dr. G. F. Fortanier.

Na een historisch overzicht van de sociale verzekeringswetgeving en de ontwikkeling van de gedachte van het „zelfdoen” worden de unificatie en coördinatie der sociale verzekeringswetten, de misstanden bij de uitvoering der Ziektewet door Bedrijfsverenigingen en de uitvoering van de Ongevallenverzekering door Bedrijfsverenigingen besproken.

Is wettelijke regeling van den markt- en straathandel gewenscht? door R. J. Koopmeiners.

Geconcludeerd wordt o.a. dat het wenschelijk is den markt- en straathandel door een rijkswet te regelen, zulks mede in belang van het winkelbedrijf.

Prijshandhaving bij merkartikelen door Dr. Mr. E. Tekebroek.

De opkomst van het merkartikel wordt besproken, waarna de vragen behandeld worden of bij het merkartikel een vaste prijs behoort en of het merkartikel een te duur artikel is. Vervolgens wordt stilgestaan bij het verband tusschen een afdoende regeling der prijsbinding en het maken van ongemotiveerde winsten, terwijl tenslotte twee hoofdstukken worden gewijd aan prijsbinding en kleinhandel en aan de bij een afdoende regeling van de prijsbinding betrokken moreele belangen.

Why a world police is inevitable door J. J. van der Leeuw. (The new Commonwealth, a society for the promotion of International Law and Order, Londen. Thorney House. Prijs 3 d.).

The Sweden Yearbook 1936. (Stockholm 1935, Almqvist & Wiksells Boktryckeri A. B.).

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 3 7 Juli '36	Lissabon 4½ 5 Mei '36
Bk. { Bel. Binn. Eff. 3½ 7 Juli '36	Londen 2 30 Juni '32
{ Vrsch. in R.C. 3½ 7 Juli '36	Madrid 5 9 Juli '35
Athene 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1½ 1 Feb. '34
Batavia 4 1 Juli '35	Oslo 3½ 22 Mei '33
Belgrad 5 1 Febr. '35	Parijs 3 9 Juli '36
Berlijn 4 22 Sept. '32	Praag 3 1 Jan. '36
Boekarest 4½ 15 Dec. '34	Pretoria 3½ 15 Mei '33
Brussel 2 16 Mei '35	Rome 4½ 18 Mei '36
Boedapest 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2½ 1 Dec. '33
Calcutta 3 28 Nov. '35	Tokio 3.285 7 Apr. '36
Dantzig 5 21 Oct. '35	Weenen 3½ 10 Juli '35
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau ... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen 3½ 22 Aug. '35	Zwits. Nat. Bk. 2½ 3 Mei '35

OPEN MARKT.

	1936				1935	1934	1914
	29 Aug.	24/29 Aug.	17/22 Aug.	10/15 Aug.	26/31 Aug.	27 Aug./1 Sept.	20/24 Juli
<i>Amsterdam</i>							
Partic. disc.	1½/16	1¼-1/16	1¼-3/8	1¾-1/2	5 2)	9/16	3½-3/16
Prolong.	—	1	1-1/4	1¼	4½-5 2)	1	2¼-3/4
<i>Londen</i>							
Daggeld...	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	3/4-1	1½-2
Partic. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16-5/8	3/4-1½/16	4¼-3/4
<i>Berlijn</i>							
Daggeld	3-1/4	2¾-3/8	2¾-3	2¾-3/8	2¾-5/8	4½-5/8	—
Maandgeld	2¼-7/8	2¾-7/8	2¾-7/8	2¾-7/8	2¾-3¼	4½-6	—
Part. disc.	3	2¾-3	2¾	2¾	3	3¾	2½-1½
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/2	4-1/2	—
<i>New York</i>							
Daggeld ¹⁾	1	1	1	1	1/4	1	1¾-2½
Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	5/16 2)	9/16	—

¹⁾ Koers van 28 Aug. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
²⁾ 30 Aug.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York*)	Londen*)	Berlijn*)	Parijs*)	Brussel*)	Batavia ¹⁾
25 Aug. 1936	1.47½	7.41¼	59.22½	9.70	24.87½	100%
26 „ 1936	1.47½	7.41¼	59.22½	9.70	24.87	100%
27 „ 1936	1.47½	7.41¼	59.22½	9.69¾	24.86	100%
28 „ 1936	1.47½	7.40¾	59.22½	9.69¾	24.84½	100%
29 „ 1936	1.47½	7.40¾	59.23	9.69¾	24.87	100%
31 „ 1936	—	—	—	—	—	—
Laagste d.w. ¹⁾	1.47	7.40	59.20	9.69¾	24.83	100%
Hoogste d.w. ¹⁾	1.47½	7.41½	59.27½	9.70¼	24.90	100%
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland*)	Weenen*)	Praag ¹⁾	Boekarest ¹⁾	Milaan**)	Madrid**)
25 Aug. 1936	48.02	—	6.09	1.10	—	—
26 „ 1936	48.02	—	6.09	1.10	—	—
27 „ 1936	48.01½	—	6.09	1.10	—	—
28 „ 1936	48.01	—	6.09	1.10	—	—
29 „ 1936	48.01	—	6.08½	1.10	—	—
31 „ 1936	—	—	—	—	—	—
Laagste d.w. ¹⁾	47.97½	—	6.07	1.05	—	—
Hoogste d.w. ¹⁾	48.04	27.85	6.12	1.15	11.70	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm*)	Kopenhagen*)	Oslo*)	Helsingfors ¹⁾	Buenos Aires ¹⁾	Montreal ¹⁾
25 Aug. 1936	38.22½	33.10	37.25	3.26½	41¼	1.47¼
26 „ 1936	38.22½	33.10	37.25	3.27	41¼	1.47¼
27 „ 1936	38.22½	33.10	37.25	3.27	41½	1.47¼
28 „ 1936	38.17½	33.07½	37.20	3.27	41½	1.47¼
29 „ 1936	38.25	33.10	37.25	3.27	41½	1.47¼
31 „ 1936	—	—	—	—	—	—
Laagste d.w. ¹⁾	38.05	32.95	37.07½	3.24	40¾	1.47
Hoogste d.w. ¹⁾	38.32½	33.20	37.35	3.29	41¼	1.47½
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95¾	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. ¹⁾ Part. opgave.
In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
25 Aug. 1936	5,037/32	6,58 1/16	40,22½	67,90
26 „ 1936	5,031/32	6,58¾	40,23	67,91
27 „ 1936	5,031/32	6,58 1/16	40,23	67,92
28 „ 1936	5,035/32	6,58¾	40,24	67,91
29 „ 1936	5,031/32	6,58 1/16	40,22½	67,91
31 „ 1936	5,035/32	6,58 1/16	40,22½	67,92
2 Sept. 1935	—	—	—	—
Muntpariteit..	4,86	3,90%	23.81¼	40¾

ZUIVEL EN EIERN

METALEN

Main table containing data for Dairy and Eggs (ZUIVEL EN EIERN) and Metals (METALEN) with columns for various product types and prices.

Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Matinota No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg. La Plata. 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 4) Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/65 K.G. Zuid-Russische. Russische. 5) 29 Aug. 6) 1 Aug. 7) 8 Aug. 8) 15 Aug. 9) 21 Aug. 10) 28 Aug. 11) 6 Aug. 12) 13 Aug. 13) 20 Aug. 14) 27 Aug. 15) 7 Aug. 16) 14 Aug. 17) 21 Aug. 18) 28 Aug. 19) 4 Aug.

BOUWMATERIALEN

KOLONIALE PRODUCTEN

Main table containing data for Building Materials (BOUWMATERIALEN) and Colonial Products (KOLONIALE PRODUCTEN) with columns for various product types and prices.

Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteeringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	15 Aug. 1936	22 Aug. 1936	24/29 Aug. 1936 Laagste	29 Aug. 1936 Hoogste
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	529	529	529	529
Bangkok ...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest 1) ..	Pen. p. £	27	27	26	28
Buenos Aires 2)	p. pesop. £	18.05	17.97 1/2	17.85	18.00
Calcutta	Sh. p. rup.	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6 3/8	1/6 1/2
Constantin ..	Piast. p. £	627	628	628	628
Hongkong ...	Sh. p. \$	1/2 29/32	1/2 1/2	1/2 1/2	1/3
Kobe	Sh. p. yen	1/2 1/16	1/2 1/16	1 21/32	1/2 1/16
Lissabon	Escu. p. £	110 3/16	110 3/16	110	110 3/16
Mexico	\$ per £	17.90	18.10	17.60	18.90
Montevideo 3)	d. per £	24 1/2	24 1/2	24 1/2	25 1/2
Montreal ..	\$ per £	5.02 3/4	5.03 1/2	5.02 1/2	5.03 1/2
Riod. Janeiro	d. per Mil.	26 1/64	26 1/64	25 1/32	27 1/32
Shanghai ...	Sh. p. \$	1/2 13/32	1/2 13/32	1/2 1/2	1/2 13/32
Singapore ..	id. p. \$	2/4 5/32	2/4 5/32	2 4/16	2 4/16
Valparaiso 5)	\$ per £	130	131 1/2	131 1/2	131 1/2
Warschau ...	Zl. p. £	26 3/4	26 3/4	26 3/4	27

1) Offic. not. 5 Aug. 167/8. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen, 2 Juli 17.08; 20 Aug. 17.06; 21 Aug. 17.08; 22 Aug. 17.06; 26 Aug. 17.05; 28 Aug. 17.03. 3) Offic. not. 14 Aug. 38 3/4; 17 Aug. 38 3/8; 19 Aug. 38 3/4; 27 Aug. 39 1/4; 28 Aug. 38 1/8; 29 Aug. 38 1/4. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4/4. 5) 90 Gul. Vanaf 28 Aug. laatste „export” noteering.

ZILVERPRIJS

GOLDPRIJS 2)

	Londen 1)	N. York 2)		Londen
25 Aug. 1936..	19 1/2	44 3/4	25 Aug. 1936....	138 2 1/2
26 „ 1936..	19 1/8	44 3/4	26 „ 1936....	138 2
27 „ 1936..	19 1/8	44 3/4	27 „ 1936....	138 2 1/2
28 „ 1936..	19 1/8	44 3/4	28 „ 1936....	138 4 1/2
29 „ 1936..	19 1/8	44 3/4	29 „ 1936....	138 2 1/2
31 „ 1936..	19 1/8	44 3/4	31 „ 1936....	138 3
2 Sept. 1935..	29	—	2 Sept. 1935....	140/3
27 Juli 1914..	24 1/8	59	27 Juli 1914....	84/10 3/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen.	15 Aug 1936	22 Aug. 1936
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 59.807.822,97	f 55.054.062,92
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo Juli 1936 a/d. ge. neent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting ..	f 97.886,44	f 42.804,39
Voor schotten aan Ned.-Indië	f 1.114.030,86	f 1.114.030,86
Idem aan Suriname	f 96.148.522,29	f 89.530.686,36
Kasvord weg. creditverst. a/h. buitenl. Daggeldteeningen tegen onderpand ..	f 12.388.059,84	f 12.364.619,32
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op andere Staatsbedrijven 1)	f 116.877.550,69	f 117.038.957,96
Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldteeningen aan gemeenten (saldo) ...	f 27.013.315,99	f 37.102.087,13
	f 3.417.498,95	f 4.188.310,30
	f 36.788.806,80	f 35.923.706,40

Verplichtingen

	22 Aug. 1936	29 Aug. 1936
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt Schatkistbiljetten in omloop	f 435.012.000,—	f 435.012.000,—
Schatkistpromessen in omloop	f 98.290.000,—	f 98.290.000,—
Zilverbons in omloop	f 1.168.913,—	f 1.168.568,—
Schuld op ultimo Juli 1936 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fonds. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting ..	f 905.187,12	f 981.195,35
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioen 1) ..	f 651.364,68	f 346.524,59
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ..	f 88.915.718,33	f 89.113.174,91
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	f —	f —
Id. aan diverse instellingen 1)	f 104.827.981,90	f 104.044.378,66

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	22 Aug. 1936	29 Aug. 1936
Saldo Javasche Bank	f 932.000,—	f 763.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst ..	f 396.000,—	f 726.000,—
Verplichtingen:		
Voor schot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. ..	f 89.531.000,—	f 87.505.000,—
Schatkistpromessen in omloop	f 4.250.000,—	f 4.250.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	f 2.000.000,—	f 2.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds ..	f 1.264.000,—	f 1.264.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank ..	f 907.000,—	f 839.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	f 880.000,—	f 850.000,—
Voor schot van de Javasche Bank ...	f —	f —
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 15 Aug. 1936 f 48.696.000,—.		

SURINAAMSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekening. 1)
25 Juli 1936..	736	1.063	507	630	1.481
18 „ 1936..	737	1.070	506	617	1.469
11 „ 1936..	739	1.165	515	608	1.438
4 „ 1936..	738	1.198	512	608	1.461
27 Juni 1936..	759	1.209	461	607	1.417
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluftp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 1 September 1936.

Activa.		
Binnenl. Wis- (Hfdbk. f 22.102.816,70 sels, Prom. „ Bijbnk. „ 417.619,73 enz. in disc. „ Ag. sch. „ 2.377.638,12	f	24.898.074,55
Papier o. h. Buitenl. in disconto	f	—
Idem eigen portef. f 2.192.000,—	f	—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel. „	—	2.192.000,—
Beleeningen) Hfdbk. f 86.805.755,43 1) incl. vrsch. „ Bijbnk. „ 6.120.679,10 in rek.-crt. „ Ag. sch. „ 36.575.072,41	f	129.501.506,94
Op Effecten	f 125.237.786,57 1)	
Op Goederen en Spec. „	f 4.263.720,37	129.501.506,94 1)
Voor schotten a. h. Rijk	f	—
Munt, Goud	f 125.604.160,—	
Muntmat., Goud ..	f 556.546.326,39	
	f	682.150.486,39
Munt, Zilver, enz. „	f 21.624.983,28	
Muntmat., Zilver ..	—	703.775.469,67 1)
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	f	39.512.272,16
Gebouwen en Meub. der Bank	f	4.600.000,—
Diverse rekeningen	f	5.055.790,78
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221) ..	f	11.958.329,12
	f	921.493.443,19

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefonds	f	3.105.769,04
Bijzondere reserve	f	6.300.000,—
Pensioenfonds	f	10.291.349,41
Bankbiljetten in omloop	f	781.283.660,—
Bankassigtiën in omloop	f	83.795,45
Rek.-Cour. f Het Rijk f 43.852.268,26 saldo's: { Anderen „ 54.581.314,01	f	98.433.582,27
Diverse rekeningen	f	1.995.287,02
	f	921.493.443,19

Beschikbaar metaalsaldo	f	352.281.876,31
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is ..	f	880.704.690,78
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	f	—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—
2) Waarvan in het buitenland. „ 27.405.097,67

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
1 Sept. '36	125604	556.546	781.284	98.517	352.282	80,0
31 Aug. '36	124603	546.902	750.070	110.909	350.345	80,6
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkistpromessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekening. 1)
1 Sept. 1936	24.898	—	129.502	2.192	1.995
31 Aug. 1936	24.118	—	120.966	2.192	4.854
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
29 Aug. '36 2)	107.540	—	157.000	25.000	34.740
22 „ '36 2)	108.140	—	156.270	24.390	35.876
1 Aug. 1936	88.062	20.198	157.591	28.305	33.901
25 Juli 1936	88.062	19.887	156.092	28.100	34.272
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Discont. o's	Beleeningen	Diverse rekening. 1)	Dek-kings-percentage
29 Aug. '36 2)	2.550	72.060	11.560	59	
22 „ '36 2)	2.170	71.780	10.300	60	
1 Aug. 1936	2.868	11.299	55.075	10.869	58
25 Juli 1936	2.258	10.944	55.062	10.632	59
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluftp. activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.